

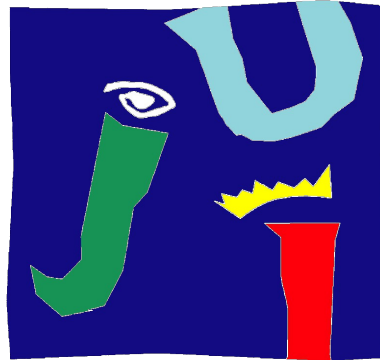
Treball de Final de Grau

**DE LA CIUTADANIA *PATRIÒTICA* A L'EXCLOSA: DONES *DECENTS* I
PROSTITUTES SOTA EL PRIMER FRANQUISME**

Autor: JAVIER LARA FONFRÍA

Tutor: VICENT ORDÓÑEZ ROIG

Data de lectura: 15-16 d'octubre de 2018

**UNIVERSITAT
JAUME • I**

Resum

Amb el darrer comunicat oficial de guerra, d'1 d'abril de 1939, es posava fi a la Guerra d'Espanya, instaurant-se un Estat totalitari que portaria a terme una repressió política i moral que dividiria el país en vencedors i vençuts. D'aquest totalitarisme es derivà un monisme moral, els fonaments ideològics del qual foren el feixisme, amb la *Falange* i la *Sección Femenina*, i l'Església Catòlica, amb encara més preponderància que el feixisme. Amb aquesta base, es configurà el model de què havia de ser la bona mare i esposa, característiques de la perfecta espanyola. No podia haver resultat d'una altra manera, ja que amb l'imperant nacionalcatolicisme tota dona que volguera ser considerada com a bona espanyola, com a bona catòlica i com a dona decent, que passava per ser tot una mateixa cosa, havia de fer seus els hipòcrites preceptes morals què delimitaven, en tot, quina havia de ser la seua conducta i el seu comportament.

D'aquesta manera, per una banda, fou la *Sección Femenina* l'encarregada del procés de socialització per configurar la construcció del gènere femení, què es va veure reduït al matrimoni i a la maternitat. Fora d'aquestes dues opcions no hi havia realització possible per a la bona i decent espanyola. Tot el que quedava fora d'aquest binomi era immoral, i el més immoral era la deshonra causada per la prostitució. I per una altra, fou el *Patronato de Protección a la Mujer* l'organisme encarregat de la lluita contra la prostitució.

Paraules clau

Franquisme, construcció del gènere, dona, *Sección Femenina*, *Patronato de protección a la mujer*.

Índex

Agraïments	1
Introduction	2
Capítol 1: Breu contextualització: dels objectius militars a la croada espiritual.....	5
Capítol 2: Dones per a després d'una guerra.....	14
La <i>Sección Femenina</i> i l'enquadrament de la dona en el <i>Nuevo Régimen</i>	16
La participació simbòlica i la construcció d'uns models ideals de dona per a la <i>Nueva España</i>	22
Capítol 3: Legislar la il·legalitat: la prostitució i el <i>Patronato de Protección a la Mujer</i>	29
Vint-i-cinc de març: <i>Anunciación de Nuestra Señora</i>	30
Dels informes policials sobre moralitat a la fi de la tolerància.....	33
Conclusions	35
Bibliografia	38
Annex	44

Agraïments

A Vicent Ordóñez per les seues correccions i la seua tutorització al llarg d'aquests mesos.

A Maria Medina i a Vicent Sanz, per les seues indicacions i la seua ajuda en nombrosos aspectes del present treball.

I per últim, però no menys important, a Fabio Badenes, per la seua ajuda amb els textos en llengua estrangera.

Introduction

Women, in the context of a military confrontation, such as the Spanish Civil War, usually remain in the background of the collective imagination, even in post-war periods, but it is necessary to take into consideration which was their actual situation. This is, thus, the principal aim, as well as the main reason to justify this project which tries to evidence how women participated in their historic moment in a way that they were not left out of war, repression or politics. Therefore, this essay does aim to present a critical research and analysis about the way in which women had to live under a widespread repression which had a strong impact during the first Francoism (1939-1959)¹, because of the gender. However, other objectives intrinsically connected to the main purpose can be highlighted.

First, one of these objectives is to analyze the context of repression and the gender policy, whose protagonists are women considered objects. It is necessary to take into consideration that the ideology underlying in society is National Catholicism. Secondly, another objective is the rendering of what kind of women is expected in Franco regime. Therefore, it is also necessary to study the different models of socialization that established conduct rules and even women's feelings. On the other hand, the manuscript is also intended to consider how these patterns of socialization were not as hegemonic as it was thought, as well as examine how and with which mechanisms and institutions all those conducts out of the official morale were criminalized. In addition, it appears from these objectives another purpose, this is to demonstrate that moral repression against women was not uncontrolled or unsystematic, but it was run by the bureaucratic system of the State which ended up by institutionalizing repression. The last objective is intended to be demonstrated by the documents attached in the annex.

The structure of the project comes from the objectives above mentioned. The first chapter is a short contextualization in which the State-Church arrangement, hence the appearance of National Catholicism, is analyzed. Therefore, it can be observed how morale and repression system shaping the model of decent women are established. This issue is developed in the second chapter. Nevertheless, the truth is always more complex than a simple idealization, so the feminine patterns mentioned were not always developed as the regime wanted, but the pattern of the fallen woman was quite common, which may have incurred in the worst crime for a woman of that time: not being mother or wife, but prostitute, woman with no honor. This is the content of the third chapter. Finally, the theoretical part of the project is completed with the conclusions, that which bring

¹ The first stage of Francoism includes from the end of the war in 1939 at the end of the autarky of 1959. Although it is true that it is a division with didactic aims, it is useful in the present study because with the end of the autarky and the openness of the regime, the situation of women will not be the same as the one studied here, and as proof of this, it is worth prohibiting prostitution in 1956.

together the main hypothesis acquired during the realisation of this project.

Concerning methodology, making a revision of the bibliography published about this topic until today has been crucial. Therefore, despite the extensive bibliography, there are some works that are undeniably important for the completion of the project. Regarding the historical context of Spain during the post-war period, *La represión como sistema* (2012) by Julio Aróstegui, and *El factor católico en la política española. Del nacionalcatolicismo al laicismo* (2006) by Rafael Díaz Salazar have been very useful in this part.

On the other hand, related to women socialization and feminine patterns adopted, *La mujer y la educación física durante el franquismo* (2008) by Juan Manrique Arribas, *Las mujeres en el fascismo español: La sección femenina de la falange, 1934–1959*, (2004) by Kathleen Richmond, and *El desfile de lo femenino: las mujeres de la Sección Femenina en el calendario y las celebraciones franquistas* (2017) by Francisco Jiménez Aguilar, have been analyzed in depth

Finally, regarding the contextualization of prostitution and its different situations during the first Francoism, it must be admitted that Assumpta Roura has been the most fruitful author for this part of the project with works such as *Mujer y moralidad durante el franquismo* (2005) and *Mujeres para después de una guerra. Una moral hipócrita del franquismo* (1998). Furthermore, the works *Mujeres caídas. Prostitutas legales y clandestinas en el franquismo* (2003), by Mirta Núñez, as well as *La prostitución en la España contemporánea* (2003) by Jean-Louis Guereña have been consulted.

However, it is necessary to have a look to the methodology used for researching suitable legislation related to moral aspects developed throughout the project. This is, at the same time that the project has been written, Franco legislation related to the planning of the Spanish uses and customs has been referenced and it is included in the annex of the project. These documents have been obtained from the database *Legislación histórica de España* (1810-1978) of the Spanish Parliament, *Gazeta: Colección histórica, Boletín Oficial del Estado* (BOE) and the *Biblioteca Nacional de España*. In addition, documents have been consulted from the *Archivo General Militar de Ávila*.

It has to be taken into account that the annex only includes illustrative fragments from the original documents, not the whole documents, even though acts, orders and decrees are mentioned. The purpose of preparing the annex in this way is to present the information in a dynamic way. The introduction of the forementioned annex is justified by the necessity of knowing how repression was conducted in order to evidence that, as every repressive apparatus, Francoism was especially focused on judiciary more than morale, ideology or politics, since this apparatus was articulated through a body of law that made it legitimate. At the same time, this body of law legitimated the

ideology of the francoists. In other words, the widespread of violence that took place during the Francoism was possible due to the rules established and the bureaucratization. This is what is intended to be proved in the annex.

Finally, regarding the conclusions, the main idea that should be drawn from this work is that to be considered a good Spaniard, a decent woman, the only possibility was that of marriage, sanctified with motherhood, self-denial and subordination to men at all times.

Capítol 1: Breu contextualització: dels objectius militars a la croada espiritual

Parte Oficial de Guerra, del Cuartel General del Generalísimo, correspondiente al día de hoy, primero de abril de 1939, tercer año triunfal: En el día de hoy, cautivo y desarmado el ejército rojo, han alcanzado las tropas nacionales, sus últimos objetivos militares. La guerra ha terminado. Burgos, primero de abril, de 1939, año de la Victoria. El Generalísimo: Franco. (Arxiu General Militar d'Àvila, AGMAV, C.2570,2.)².

Amb aquest comunicat, es posava fi al conflicte armat més sagnant i violent que ha tingut lloc dins de les fronteres espanyoles: la Guerra d'Espanya.³ El darrer comunicat de guerra, emés des dels estudis de Radio Nacional, situats a Burgos, fou llegit per l'actor i locutor Fernando Fernández de Córdoba, a les 22.30 hores. El que quedava ben clar era que les tropes sublevades havien assolit els seus objectius, i per tant la guerra havia finalitzat. Ara bé, aquests objectius eren uns objectius militars, i el Nou Règim, tal com denominaren els insurgents el seu propi govern, no tenia prou amb aquests dits objectius: la lluita militar havia arribat a la seua fi, la pugna i la porga, per la moral, no havia fet més que començar.

I és que hem de tindre en compte que «A la Guerra Civil española le siguió una larga paz incivil. La dictadura de Franco fue la única en Europa que emergió de una guerra civil, estableció un estado represivo sobre las cenizas de esa guerra, persiguió sin respiro a sus oponentes y administró un cruel y amargo castigo [...]» (Casanova i Gil, 2009: 231).

El recentment format nou estat, engegaria tot un aparell repressor, que lluny d'estar desorganitzat i respondre a accions espontànies d'individus afectes a les forces sublevades, com inicialment van voler fer veure els sublevats, fou la resposta a un plantejament estratègic dels conspiradors. Que el colp d'Estat fracassara, va fer de la repressió l'element clau per a controlar la rereguarda, en un primer moment, que fou emprada per a la consolidació del règim després. D'aquesta manera, la repressió esdevingué l'element estructural del franquisme, que al mateix temps que el protegia de qualsevol intent d'oposició, li servia de clar instrument de legitimació. I és que al cap i a la fi, un Estat repressor com fou el de Franco, necessitava posar per escrit la legalitat que el legitimava i el reforçava davant dels seus dissidents, sobre els quals recauria tot el pes de la moral feta llei.

Per açò mateix, aviat el règim s'afanyà a definir, de forma detallada, aquelles conductes de l'anti-Espanya, que determinaren l'actuació salvadora de l'exèrcit, davant de les quals l'Espanya del

2 Tot i haver consultat l'original a l'AGMAV, i disposar, per tant, del mateix, s'ha cregut convenient no fer constar aquest en l'annex documental que acompanya el treball donada la seua diferent naturalesa.

3 O Guerra Civil espanyola. Us preferent de Guerra d'Espanya per emfatitzar el vessant internacional que adoptà el conflicte des dels primers mesos, seguint els postulats de David Jorge.

Caudillo no podia romandre impassible (Aróstegui, 2012: 93-94).

Així doncs, la destrucció dels vençuts es convertí en prioritat absoluta, de manera que s'encetà un període d'execucions massives, d'empresonaments i de tortures per a milers d'homes i dones. Com ja s'ha dit, aquest terror no tenia res d'espontani, sinó que estava ben organitzat des de la jerarquia franquista, i basat en la jurisdicció militar.

L'aparell repressor s'engegà el 9 de febrer de 1939, encara no acabada la guerra, amb la Llei de Responsabilitats Polítiques, que a més a més tenia caràcter retroactiu, fins a l'1 d'octubre de 1934. Aquesta llei podia manifestar-se de tres maneres diferents: mitjançant la restricció de l'activitat, la limitació de la llibertat de residència, i les sancions econòmiques⁴. Amb tot, el que es pretenia era la mort, civil a banda de biològica, dels oponents. I és que la depuració política estava adreçada a assolir una nova moralitat, una nova espiritualitat, en definitiva, una ètica que fonamentara el nou Estat⁵.

A aquesta llei cal afegir la Llei de Repressió de la Maçoneria i el Comunisme, de l'1 de març de 1940, aprovada pel Tribunal Especial, substituït en 1964 pel Tribunal d'Orde Públic. També en aquesta llei entrava en joc la moralitat. La maçoneria i el comunisme foren perseguits no només per atemptar contra la pàtria i les seues institucions fonamentals, sinó també per atemptar contra la religió⁶, les quals en el seu conjunt s'han d'entendre com els pilars de l'ordre i l'harmonia social. A més a més, s'imposà el sistema de redempció de penes pel treball, de la qual no quedarien tampoc exentes la religió i la moral⁷, i s'aprovà una altra llei el 10 de febrer de 1939 que establia la depuració dels funcionaris públics acusats de què la seua conducta hi haguera estat contrària o passiva al triomf del *Movimiento*, que hagen promocionat de manera fraudulenta, o que hagueren estat encausats per la Llei de Responsabilitats Polítiques o per un tribunal militar⁸.

Amb tot, i per a arredonar encara més el sistema, el 1940 s'engega el que oficialment fou la *Causa General*, decret de llei amb què es pretenia cercar tota la informació possible sobre els fets *delictius*⁹ que s'havien produït en tot el territori nacional des del 18 de juliol de 1936.

Esa maquinaria de terror organizado desde arriba, basada en la jurisdicción militar, en juicios y

4 1r document: article 8é del capítol III de la Llei del 9 de febrer de 1939 de Responsabilitats Polítiques, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

5 2n document: prefaci de la Llei del 9 de febrer de 1939 de Responsabilitats Polítiques, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

6 3r document: article 3r de la Llei d'1 de març de 1940 sobre repressió de la maçoneria y del comunisme, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

7 4t document: article 4t, disposiciones setena i huitena de l'Ordre de 14 de desembre de 1942 per la qual es recullen les diverses disposicions dictades en relació a la Redempció de Peneder pel Treball, amb les modificacions que s'estableixen.

8 5é document: article 9é de la Llei de 10 de febrer de 1939 ficant normes per a la depuració de funcionaris públics, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

9 Realment els fets que podrien considerar-se delictius en el territori nacional no són altres que aquells que atemptaren contra el govern legítim de la II República, si a la legislació de l'Estat espanyol vigent en el moment del conflicte bèl·lic ens referim.

consejos de guerra sin las mínimas garantías, requería, una amplia participación “popular”, de informantes, denunciadores, delatores, entre los que no sólo se encontraban los beneficiarios naturales de la victoria, la Iglesia, los militares, la Falange y la derecha de siempre. La purga era, por supuesto, tanto social como política y los poderes de la comunidad, la gente de orden, las autoridades, aprovecharon la oportunidad para deshacerse de los “indeseables”, “animales” y revoltosos. [...] La barrera entre los vencidos y los vencedores podía cruzarse a través de la delación, de esa denuncia que le libraba a uno de las sospechas. [...] el conformismo religioso era recomendable para los que querían un trabajo, mejorar su posición o cualquier otro ascenso o seguridad (Casanova, 2001: 243-245).

Així les coses, la Causa General es va convertir en la ferramenta de delació i persecució ideal per a portar a terme la repressió, encara que sovint eren perseguits ciutadans que res tenien a veure amb els fets, ja que moltes denúncies i delacions estigueren relacionades més a intrigues personals que a motius polítics (Casanova i Gil, 2009: 231-240). De nou, mitjançant aquest decret no sols es pretenia investigar les accions bèl·liques dels afectes a la II República, sinó que a més a més s'incidia en el control de la conducta final dels individus implicats en les dites accions¹⁰.

Amb tot, no pot oblidar-se quin fou el pilar ideològic fonamental sobre què s'instal·là tot el pensament, o doctrina més ben dit, del règim de Franco: l'Església Catòlica. En el mateix any en què Franco guanyà la guerra, sols un mes abans Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli havia estat escollit Papa amb el nom de Pius XII, qui deixà per a la posteritat aquestes paraules: «Yo envío una bendición especialísima a las familias de los mártires españoles. De España ha salido la bendición del mundo» (Roura, 1998: 17).

Els components fonamentals que alimentaren el que podem dir la ideologia franquista, no foren més que el resultat d'elements conservadors i ultraconservadors que s'aferraven a la tradició, tradició encarnada per Franco, que al mateix temps encarnava l'Antic Règim, l'absolutisme, la Santa Inquisició, Ferran VII, i Miguel Primo de Rivera; en suma una tradició hereva de l'Espanya anacrònica i temerosa del progrés.

Per tant, els components *sine quae*, o estructurals, del franquisme foren l'ultranacionalisme, l'anticomunisme, l'antiliberalisme i la sacralització del poder, o cosa que és equivalent, la unió tro-altar. La barreja d'aquests elements provocà una enaltida violència contra aquells que encarnaven l'anti-Espanya, que amenaçaven la integritat de la raça, el patriotisme i el catolicisme més conservador (Aróstegui, 2012: 123-124).

D'aquesta manera, no és d'estranyar que les paraules del Papa Pius XII vingueren d'allò més bé als sublevats, ja que legitimaven encara més la seua intenció d'establir una única ètica possible, i per tant també una única estètica, aquelles que transformarien Espanya en la Reserva Espiritual d'Occident (Roura, 1998: 17). Així, si el catolicisme havia cohesionat les diferents forces

¹⁰ 6é document: decret del 26 d'abril de 1940 segons el qual es concedeixen les facultats necessàries al Fiscal del Tribunal Suprem per a procedir i instruir la *Causa General*.

sublevades durant la contesa, posteriorment a la victòria exercí una funció similar, fins a convertir-se en l'ànima del "Nou Règim". De fet, els jerarques de l'Església

Ejercieron de censores, implantaron en la enseñanza, desde la primaria a la universitaria, una moral religiosa rígida, autoritaria, dirigida [...] "a la formación de súbditos resignados, respetuosos del orden y la jerarquía social". [...] La Iglesia y la religión católica lo inundaron todo en la enseñanza, las costumbres, la Administración y los centros de poder. [...] Dentro de la recatolización imperante del momento, los obispos atacaban el "desenfreno honesto" y recomendaban a las mujeres una "explosión de lo español en el vestir. El "feminismo cristiano" de Isabel la Católica y Santa Teresa debía desplazar para siempre al "feminismo laico" de la coeducación, del divorcio y de la participación de la mujer en la política. Las mujeres fueron relegadas a las "labores de su sexo", privadas de cualquier autonomía jurídica, económica y cultural y condenadas a la obediencia y al sacrificio. [...] La Iglesia estaba feliz con esa "apoteosis católica", con esa "inflación religiosa" que obligaba a los vencidos, ateos e infieles, a pasar por el aro de los sacramentos, de las celebraciones llenas de pompa y boato. La religión y la victoria caminaron durante mucho tiempo de la mano (Casanova, 2009: 251-252).

Pot observar-se que si la repressió fou social i ideològica, també fou moral, i podria afirmar-se fins i tot, que abans que res fou moral, i basant-se en aquesta, es justificaria la persecució social i ideològica dels vençuts. Això no obstant, sense oblidar que el primer pas per a aquesta repressió fou la seua normativització, és a dir, l'aprovació de diferents lleis i decrets, per tal de legitimar la repressió al mateix temps que el mateix règim, tal com s'ha aclarit a la introducció i com pot evidenciar-se a l'annex.

Aquesta moral, o moral hipòcrita, com anomena Roura, feu que Espanya no fóra únicament *Una, Grande y Libre*, sinó que fóra *Una, Grande, Libre* i, sobretot, catòlica. De fet, era intrínsec de la *raza hispánica*.¹¹ És a dir, ser catòlic i ser espanyol era tot una mateixa cosa, i aquells que no combregaven amb els sublevats, que no es consideraven catòlics, eren considerats com a mals espanyols. La unió de pàtria i religió donaria lloc a una característica ideologia: el nacionalcatolicisme. Aquesta ideologia fou l'aglutinant dels diferents grups que conformaren el bàndol sublevat, essent una ideologia unificadora al mateix temps que hegemònica. En altres paraules, eren el mateix «l'espasa i la creu, [...] les autoritats civils, les militars i l'Església anaven de bracet» (Gavaldà, 1994: 30-31).

Abans de continuar amb l'objecte d'estudi d'aquest treball, cal considerar breument, per tal de comprendre millor quins foren els pilars del règim i de la seua ideologia, el nacionalcatolicisme. Aquest ha de ser entès com «el proyecto de configurar todo orden político, social, cultural y moral de España desde un modelo de integrismo católico» (Díaz-Salazar, 2006: 15). Cal tindre en compte que les seues arrels els trobem en la reacció catòlica enfront de la Il·lustració, a la Revolució

¹¹ Com dirien molt orgullosament aquells més fidels al règim, entre els qui cal destacar Vallejo-Nájera, psiquiatra i militar *nacional*, que portà a terme diferents macabres experiments amb dones i homes republicans per tal d'analitzar que els havia fet caure en el pecat del bolxevisme (Núñez, 2003: 59-76).

Francesca i a la revolta contra la invasió napoleònica de 1808 (Botti, 1992: 31), pel que veiem que radicalment, es tracta d'un corrent contraria al procés de modernització i secularització d'Espanya que enalteix la tradició nacional i catòlica com l'expressió més pura del ser espanyol.

Però encara més interessant resulta destacar que més enllà de les seues dimensions polítiques, el nacionalcatolicisme, en tant que fonamentalisme totalitari, impregnà per complet la vida quotidiana de milions d'espanyols, i a més a més, els efectes que provocà en diverses generacions són encara presents, i és que «El nacionalcatolicismo no fue solo un producto ideológico, pues desarrolló una serie de funciones políticas y culturales en el país» (Díaz-Salazar, 2006: 26).¹²

Durant el període de temps que ací es tracta, el catolicisme es configurà com a nacionalcatolicisme, és a dir, s'establí una absoluta concomitància entre allò espanyol i allò catòlic, instaurant-se així un marc polític i legal derivat de la ideologia de pensadors tradicionalistes com ara Marcelino Menéndez Pelayo, Onésimo Redondo i Ramiro de Maeztu, o Manuel García Morente¹³, per una altra banda. Els trets principals del dit nacionalcatolicisme són la identitat absoluta entre l'essència de la nació espanyola i el catolicisme, la concepció de la unitat catòlica com a unitat política, el rebuig a la Modernitat i a la Il·lustració europees, l'exaltació de l'autoritarisme i la defensa de la necessitat d'una nova croada per a salvar Espanya (Díaz-Salazar, 2006: 15-22).

Amb tot, iniciades les depuracions dels funcionaris, i en un ambient en què denúncies i delacions es produeixen dia sí dia també, amb tota la naturalitat que la seua burocratització comportà, era necessari demostrar ser bona gent, que no era una altra cosa que ser bon patriota i bon catòlic, és a dir sols hi havia una manera de ser bo: fer creure els altres que s'era adherit al règim i ser de missa diària. D'aquesta manera pot dir-se que havia acabat la guerra civil i començava la guerra moral, de la mateixa manera que pot dir-se: la postguerra havia començat, i amb ella la llarga nit de la dictadura de Franco (Roura, 1998: 19-23).

Després del narrat fins aleshores, pot observar-se en quina situació restà Espanya després del darrer comunicat de guerra emés l'1 d'abril de 1939, així com pot observar-se també que la repressió fou el mecanisme emprat pel règim per a legitimar-se. D'aquesta repressió, la part més coneguda, i pot dir-se que fins i tot més estudiada i analitzada, ha estat la repressió política, però cal tindre en compte que la repressió moral fou el rerefons a partir del qual s'articulà qualsevol altre tipus de

12 És a dir, el nacionalcatolicisme no sols fou l'estructura sobre la què s'assentà el Franquisme, sinó que també esdevingué la seua supraestructura, és a dir, esdevingué la cultura i la simbologia que constituí l'ideari col·lectiu de diverses generacions d'espanyols.

13 Advertirà el lector o la lectora la controvèrsia de reconèixer a Manuel García Morente com a pilar ideològic del règim. Aquest filòsof és durant els primers anys de la seua vida republicà declarat, però després de la Guerra Civil experimentà una catàrxi personal que el va fer convertir-se al catolicisme i, fins i tot, ordenar-se prevere.

mecanisme coercitiu. A més a més, aquesta també implicà violència directa, encara que els consells sumaríssims de guerra i els afusellaments estigueren més relacionats amb la repressió política.

D'aquesta manera, la moralitat imperà sempre per damunt de qualsevol judici o acte de violència dirigit contra els *anti espanyols*, ja fóra de caràcter polític, social, cultural o religiós, això no obstant, les diferents formes en què el règim podia exercir la seua violència varen conviure, per tant, no poden obviar-se els fluxos de retroalimentació que hi hagué entre elles.

I és que al cap i a la fi, el que es féu amb la repressió moral fou implantar tota una simbologia i una cultura, que esdevingueren la idiosincràsia del règim, que hom havia de reproduir si volia mostrar el seu afecte a les noves autoritats, o si simplement volia sobreviure. Així doncs, aquesta repressió, i el procés d'assimilació cultural i simbòlica que porta intrínsec, i que conformà l'estructura del règim, encara que no causaren tantes morts com la repressió política, foren igualment violentes, doncs les autoritats civils, amb la fervent participació de les militars i les religioses, s'encarregaren molt diligentment de vigilar i fer respectar la recta moral.

Així les coses, amb el nacionalcatolicisme com a horitzó ideològic, i amb la supervisió i l'aliança de les tres autoritats anteriorment esmentades, el prototip de bon espanyol i bona espanyola, fou implantat, o almenys així s'intentà, amb rigorositat, de manera que alguns col·lectius havien de quedar fora de la construcció dels rols de gènere femení i masculí que eren entesos com a moralment perfectes, a més d'exigibles, per no complir amb les expectatives esperades pels sublevats, ara ja plenament legítims. Aquests col·lectius foren prostitutes i homosexuals. No podia ser d'una altra manera, ja que

A lo largo del franquismo la influencia del catolicismo fue preponderante en cuestiones de moralidad. La iglesia impuso una ética social y sexual basada en el matrimonio indisoluble, monogámico y sexualmente vergonzante. La Dictadura y la Iglesia convirtieron deliberadamente la familia en la columna vertebral del sistema y en un instrumento eficaz de control de la sexualidad (Galván, 2010: 136).

I és que la doctrina moral de l'Església Catòlica ha trobat dificultats sempre per conciliar cristianisme i sexualitat, partint de la concepció que el cos i el sexe són les parts menys nobles de l'ésser humà, i així, la carn i l'amor sexual, fruit directe d'aquesta, estan corromputs des de la seua arrel, i com a tal han de ser considerats com l'origen de quasi tots els pecats i, a més a més, com la més perillosa encarnació del dimoni. Foren anys en què els genitals no podien ni nomenar-se pel seu nom, sinó que als catecismes es parlava de la *serpiente diabólica* i del *antro de satán*. Això no obstant, la unió sexual estava permesa en el sacrosant matrimoni, monògam i indisoluble (Alonso, 1997:18-23).

Cal tindre en compte que la concepció del gènere que tindria a l'Espanya de Franco té el seu

perquè, és a dir, té uns clars referents en temps anteriors que són l'arrel dels plantejaments que establiren el model de dona espanyola. Tal com apunta Alejandro Fernández Pérez, la desigualtat existent entre dones i homes, tot i la reformista experiència republicana, fou una constant fins i tot en la legalitat, doncs en els temps que serveixen d'arrel a aquesta ideologia de gènere, amb el codi civil de 1889 i el codi penal de 1870¹⁴, la llei afectava les dones amb major contundència, però la realitat començà a canviar.

En els anys finiseculars del segle XIX i els primers del XX; les dones comencen a cobrar major protagonisme en algunes esferes de la societat, entre 1900 i 1950 disminueix la proporció de naixements; la creixent industrialització fa que les dones comencen a treballar en certes indústries com ara teixidores, conserveres o de tabacs, a partir de 1910 les dones no necessitaren permís per a anar a la universitat, i en 1916 Emilia Pardo Bazán serà la primera dona a aconseguir una càtedra universitària. A més a més, com a contraposició al model de família tradicional, sorgiran, encara que siga de forma teòrica, un altre model de família, especialment entre l'esquerra més radical, sobretot des de l'anarquisme de Teresa Claramunt¹⁵. Són aquests els canvis que feren tastocar els rígids preceptes de gènere tradicionals que el franquisme recuperà en la seua plenitud.

Tots aquests canvis que es produïren al si de les famílies i al voltant de la idea que es tenia del gènere femení, prompte tingueren la seua reacció, la qual serà el clar antecedent del pensament de gènere que s'imposà amb el franquisme. D'aquesta manera, es va arribar a desenvolupar un discurs amb pretensions científiques, un dels principals exponents del qual fou Paul Julius Moebius¹⁶, i què tingué una gran difusió a Espanya, del qual cal destacar com a idea principal la seua concepció essencialista de la dona, pel que sols és apta per a la reproducció, i està totalment incapacitada per a reflexionar.

Una versió més moderada del mateix discurs és el punt 35 de l'encíclica *Rerum Novarum*¹⁷, en la qual es defenia que hi havia treballs que eren impropis de les dones, doncs per naturalesa estaven millor disposades per a les tasques domèstiques que no per a unes altres, pel que resulta natural que el matrimoni i la reproducció es consideraren encara com a fonamentals, el que es va veure reforçat amb teories com la de la diferenciació i la complementarietat dels sexes, de Gregorio Marañón¹⁸.

14 El primer era vigent en el moment històric que ens ocupa, mentre que el segon havia estat derogat donades les promulgacions d'altres dos Codis Penals el 1928 i el 1932, amb la dictadura de Primo de Rivera i la II República respectivament, encara que les disposicions legals en quant al gènere no es modificaren substancialment més enllà del divorci, amb la II República.

15 (1862-1931) Treballadora catalana de la indústria tèxtil, i membre de la Confederació Nacional del Treball, que fundà un grup anarquista a Sabadell, des d'on esdevindria una important dirigent de l'anarquisme a Catalunya.

16 (1853-1907) Metge i psiquiatra alemany, famós per la seua obra *La deficiència mental fisiològica de la dona*, amb què justificaria la inferioritat intel·lectual de la dona.

17 Promulgada el 1891 pel Papa Lleó XIII, per tractar les condicions de vida i de treball de les classes treballadores.

18 A tall de molt breu explicació cal apuntar el següent: segons aquesta teoria, gual que els rols socials, les

Com veiem, des de la medicina i la teologia s'intentà justificar la diferència entre homes i dones, així com legitimar la supremacia de l'home, tot i que en la pràctica, els canvis eren evidents, i també fins i tot en la política. De fet, en la dictadura de Primo de Rivera, per primera vegada, les dones podien ser escollides a l'Assemblea Consultiva, si bé el que es pretenia era donar una mà de pintura democràtica al règim; per una altra banda, la II República va fer explícita en la seua constitució, a l'article 25, la igualtat entre homes i dones. Però encara calia esperar una altra reacció, amb l'encíclica *Dilectissima Nobis*¹⁹, en la qual el pontífex descriu les dolentes conseqüències de l'aprovació del divorci (Fernández, 2017: 11-15).

Amb tot, pot observar-se amb facilitat quina fou l'Espanya tradicional i catòlica, que exaltada i sublimada pels sublevats, instaurà uns clars rols de gènere que marcaran no sols el paper de la dona i de l'home dins del matrimoni, sinó que també adjudicarà uns models ben delimitats, i del tot imprecisos, per a aquells que no segueixen l'ortodòxia catòlica, tot tenint en compte que sovint, aquests estereotips, no concorden de forma absoluta amb la realitat.

Per a concloure aquesta breu contextualització que permet fixar el marc a partir del qual s'ha reproduït el model de dona que s'analitzarà en el present treball, sols resta tindre en compte que la repressió moral, de què s'ha donat compte en les línies anteriors, fou selectiva, és a dir, dirigida de manera deliberada contra la dona, i és que la seua castedat era considerada de més difícil verificació. Així doncs

Supuestamente formada de la costilla de Adán, se la obligaba a aceptar en todo el supremo derecho del varón, al que por otra parte la ley trata con mayor benevolencia en caso de infidelidad conyugal. Al esposo se le tolera, por ejemplo, que ponga los cuernos a su mujer cuantas veces le venga en gana, mientras no tenga manceba doméstica o notoria. La mujer casada, en cambio, comete delito de adulterio -punible por la justicia- simplemente por yacer una vez con varón que no sea su marido. (Alonso, 1197: 29-30).

La sensibilitat femenina queda atrofiada, donada una formació moral que la fa creure que el sexe és brut i cal menysprear-lo, de manera que preservar la virginitat era un dogma, però per altra banda, els hòmens, educats i socialitzats diferents, en els anys de major rigidesa de la moral sexual catòlica, s'iniciaren en la sexualitat de la mà de prostitutes, amb el vistiplau de l'ampla màniga d'un règim patriarcal com el del franquisme, que si bé ho condemnava, ho tolerava com un mal menor per què als homes respecta.

Amb tot, ja es tenen les claus per poder pensar críticament quin tipus de dona s'espera i què s'espera d'aquesta. Una dona submissa i sotmesa, rol que sovint no es pot fer efectiu en la seua

característiques psicològiques de la masculinitat i la feminitat tenen també una profunda interrelació amb el desenvolupament i constitució de la diferenciació sexual a cada sexe, dependent igualment de les influències hormonals.

19 Promulgada el 1933 pel Papa Pius XI, per tractar la injusta situació creada a l'Església Catòlica en Espanya.

totalitat, ja que en més d'una ocasió degueren abandonar la llar per tal de millorar l'economia familiar, però mai en les mateixes condicions que ho feren els homes, assumptes tractats en el capítol que segueix. Pot observar-se, aleshores, uns dels trets més paradoxals del franquisme: la doble moral²⁰.

20 O doble moral al quadrat podria dir-se: per una banda, doble moral per diferenciar-se segons el gènere, i per una altra, per diferenciar-se segons la classe social.

Capítol 2: Dones per a després d'una guerra

De les llibertats assolides pel col·lectiu femení gràcies a la legislació republicana, poc o res es conserva en l'Espanya de Franco. Una nova dona per a una nova era, per a una nova Espanya. Aquesta fou la línia d'actuació del règim, per a unes dones que havien de ser el sagrari de la *raça hispànica*, que havien de consagrar en la unitat de la fe i de la nació, els nous espanyols a què donarien llum, ja que «La guerra es de los hombres; la posguerra para las mujeres. A ellas les corresponde ahora enderezar la cotidianidad como si nada hubiese ocurrido» (Roura, 1998: 239.)

D'aquesta manera, a l'Espanya de Franco era necessari una dona regenerada de què tornaria a nàixer la Nació, igual que a la Itàlia de Mussolini, ja que

Mussolini's regime stood for returning women to home and hearth, restoring patriarchal authority, and confining female destiny to bearing babies[...]. At the same time, the fascist dictatorship celebrated the *Nuova italiana*, or “New Italian Woman”. Fascism stood just as visibly for the camaraderie of volunteer organizations and for recognizing rights and duties for women in a strong national state (De Grazia, 1992: 1-2).

La necessitat d'una nova dona, o més ben dit la regeneració de la vella i tradicional espanyola, fou un aspecte ideològic, propi del feixisme espanyol així com dels feixismes italià i alemany, però també tingué un caràcter moral i que, per tant, també es va legislar, es va jurisdiccionalitzar, quedant la dona en un rol social d'eterna tutelada, l'honor i castedat de la qual ha de ser salvaguardada pel govern de la nació²¹.

Moltes d'aquestes dones hagueren d'experimentar una doble repressió, en primer lloc per ser *roges*, el que es reduïa en nombroses ocasions a ser filla, germana, mare o esposa d'un home esquerrà, i en segon lloc, per ser dones, el que es tradueix, per exemple, en la diferent consideració de l'adulteri per a homes i per a dones, ja que sobre aquestes la llei requeïa d'una forma més contundent que sobre els homes; sense oblidar que la condemna de l'adulteri no era pel delictes *per se* sinó pel greuge sofert pel marit, ja que fins i tot aquest podia anul·lar la dita condemna si ho considerava oportú, aspecte amb què es nota clarament la seua superior condició legal²², al mateix temps que es delata la inferioritat a què es condemna i es perpetua la dona.

Això no obstant, i paradoxalment, tot i la clara passivitat política de les dones, el franquisme estava disposat a reconèixer les dones com a subjecte polític si així podia fer caure sobre elles tot el pes de l'aparell repressor. Així les coses, «pese a la presunta inferioridad intelectual de la mujer

21 7é document: Llei de 6 de novembre de 1942 per la qual es modifiquen els articles 439, 442 i 443 del Codi Penal, i introduint un nou article baix el número de 439 bis, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

22 8é document: modificació del Capítol VI del Codi Penal, mitjançant la Llei d'11 de maig de 1942 per la qual s'estableix en el Codi Penal el delictes d'adulteri, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

republicana [y de todas en general, pero más aun en éstas por su perversidad y depravación moral], se la podía considerar responsable incluso de la conducta política y combatiente de los hombres de su casa» (González, 2012: 43).

D'aquesta manera, el model de dona que es pretén implantar és el de la dona domèstica, o podríem dir més bé domesticada, ja que la dona espanyola, com els opositors al règim, hi havia trobat amb la fi de la guerra la mort civil. La seua identitat havia de construir-se del brancal cap a dins, ja que de brancal cap a fora sols podia estar reconeguda com a esposa, mare, filla o germana. Així doncs

En lo referente a la mujer, en cuanto al papel social que ésta debía realizar, su campo de acción se circunscribía al ámbito doméstico, y que se resumía en la filosofía de las “tres K”: *Kinder, Küche y Kirche*²³ (niños, cocina-hogar e iglesia). Estas tres realidades se proponían como objetivos prioritarios para un buen desarrollo de ella en la vida, que en España, “*coincidían con el ideario tradicional*”. [...]

Además, se añadió el concepto fascista que convertía a la mujer en “*templo de la raza*”, de la cual se esperaba que fuera la encargada de la socialización de los hijos en los valores del régimen. Siempre, claro, dentro de una sociedad claramente jerarquizada, en la que ella iba a tener las puertas cerradas, o difíciles de abrir, a ciertos campos de la vida pública y laboral. La cultura femenina se convirtió en “*subcultura*”, entendida por la marcada inferioridad con respecto a la cultura [masculina] predominante, [...] ²⁴(Manrique, 2008: 74).

Com pot veure's, poc podien o havien de fer les dones del franquisme fora de la llar, o almenys així es volia des del règim, encara que no fou del tot així, ja que donada la greu carestia en què romania gran part de la població, moltes dones hagueren de treballar per poder sobreviure elles i les seues famílies, encara que s'haguera de recórrer a la prostitució. Això no obstant, l'àmbit laboral i la vida pública estaven reservades per als homes i és que fins i tot així s'estableix en el *Fuero del Trabajo*, publicat ja en 1938²⁵. A més a més, també es pot veure la discriminació vertical²⁶ que experimentaren les dones pel seu sexe, quedant relegades, mitjançant la llei, de treballar en les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat, així com de la Judicatura, essent necessària per a alguns casos, l'autorització del marit²⁷.

23 Per a la conceptualització del que és femení segons el règim, la base ideològica no sols provenia de la Falange i de l'Església, sinó que, com port observar-se en aquest cas, el nacionalsocialisme alemany i el feixisme italià esdevingueren pilars fonamentals d'aquesta dita ideologia (Manrique, 2008: 73-74).

24 En aquest fragment s'ha emprat cometes i cursiva per tal de reproduir el text original de la forma més fidedigna possible.

25 9é document: article 2n del Decret d'aprovació del *Fuero del Trabajo* 10 de març de 1938, publicat per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

26 Aquella que pateixen les dones per raó de gènere impeding-los avançar professionalment i arribar a llocs de lideratge.

27 10é document: Llei 56/1961, de 22 de juliol, sobre drets polítics professionals i de treball de la dona, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

La *Sección Femenina* i l'enquadrament de la dona en el *Nuevo Régimen*²⁸

Durant les primeres dècades del franquisme, es produeix, amb la influència del falangisme i del catolicisme, una categorització d'allò que han de representar cadascun dels sexes, categorització que assigna a homes i dones unes funcions determinades en la societat, però que són imposades pel sexe masculí. D'aquesta manera, l'únic espai de poder que tenia la dona era el domèstic, però tampoc plenament, ja que l'autoritat del marit continuava essent inqüestionable.

Ara bé, això no obstant, la dona, donat el seu confinament a la vida privada, tenia un paper que era fonamental si el règim, com qualsevol altre, volia perpetuar-se, ja que necessitava de qui s'encarregara de la socialització dels xiquets i de les xiquetes. D'aquesta manera fou la dona l'encarregada de transmetre models i valors ideològics, religiosos i cívics (Manrique, 2008: 75). I és que tot i tractar-se d'una societat patriarcal, podem veure que la dona era cabdal per al règim, de igual manera que ho fou per a altres règims totalitaris, com foren els de Hitler a Alemanya i el de Mussolini a Itàlia. Pot resultar controvertit aquest paper protagonista de la dona, i encara més en un país com Espanya, però de fet

Koonz's book [...] showed that contrary to received opinion, women had played significant roles in the movement and regime. Indeed, women had used the Nazi's idealisation of the family to empower themselves, and had been primarily responsible for the social component of Nazi policies. (Passmore, 2003: 1).

I el mateix es tenia en compte a la Itàlia feixista, ja que «For if it was true that they [women] played a special role in educating children, and if [...] women were uniquely sensitive to the problem of the race and specially connected to the legacy of tradition, Italian womanhood was destined to occupy a key role in forming the culture of the new era» (De Grazia, 1992: 250).

Pot observar-se per tant, que les dones jugaven un paper fonamental, pel que no es podia permetre que la seua educació i formació es descuidara. Queda ben clar que aquestes no seran les mateixes que les destinades per als homes, el que vol dir que les dones protagonitzaren un adoctrinament diferent, un adoctrinament sexual, i l'òrgan encarregat seria la *Sección Femenina*²⁹.

La rama femenina de la *Falange* naix el 1934 com a part integrant de la *Falange*, i posteriorment del *Movimiento Nacional*, amb tasques de suport a la militància masculina, però serà amb l'esclat de la guerra quan les seues funcions prenen consistència i augmenten

28 Expressió emprada i extreta de l'obra *Encuadramiento femenino, socialización y cultura en el Franquismo*, de la que n'és editora Lucía Prieto Borrego.

29 Cal tindre en compte que aquest organisme va coordinar al seu si altres institucions, del qual n'eren dependents, i que foren igualment importants per a la transmissió dels valors per a la dona, així com per a la seua educació. Aquests foren: *Servicio Social, Auxilio Social, Hermandad de la Ciudad y del Campo, Cátedras Ambulantes* i *Coros y Danzas*.

considerablement, consagrada a la funció assistencial, dedicades les seues integrants a la infermeria, la visita dels malalts, la reparació dels uniformes i la cura dels òrfens.

Pilar Primo de Ribera, seria la seua fundadora i principal líder, qui atorgà a la *Sección Femenina*, una estructura administrativa i una base doctrinal plenament desenvolupades, prenent com a exemple els estatus de la *Falange*. Acabada la guerra, la *Sección Femenina* (SF) amplia les seues activitats, i sense oblidar la seua funció assistencial, inicia programes de propaganda i educació destinats únicament a la població femenina. I és que al cap i a la fi, el mateix José Antonio fou qui esbossà aquest sistema d'educació i formació, doncs creia que calia «tratar a la mujer con seriedad y “nunca como tonta destinataria de piropos”» (Richmond, 2004: 32-33).

Amb tot, el que no ha de resultar estrany és que, amb aquest organisme paral·lel a *Falange*, la dona fóra, en certa mesura, participi de la vida pública, i és que «La visión que tenía la SF de la mujer como participante activa en la reconstrucción económica y espiritual de la nación armonizaba con el ideal fascista de una población movilizada» (Richmond, 2004: 33). Pot veure's com la *SF* promou, fins a cert punt, el treball de les dones, així com la seua educació, no sols primària, sinó fins i tot secundària i superior, però sempre respectant com a normes bàsiques no competir amb els homes, evitar la frivolitat i la pedanteria. (Richmond, 2004: 35).

És a dir, que les dones no foren subjecte polític³⁰, o el que és mateix, que no participaren activament en la vida pública de forma generalitzada, no significa que el règim no desplegara una política de gènere, de la qual la dona fou objecte, que es va fer realitat a través dels programes educatius de la *SF*³¹, en els quals «las habilidades domésticas pudieron presentarse, por tanto, como algo necesario y deseable y se convirtieron en la piedra angular que sustentó los programas educativos de la SF durante la posguerra y fueron para el personal de la organización el terreno primordial de control» (Richmond, 2004: 46).

Això no obstant, com bé apunta Richmond, es produeixen dues paradoxes. En primer lloc, que les més altes dirigents de la *SF* no compleixen amb el seu mateix ideari, ja que participen activament de la vida política. Aquesta primera paradoxa ho és d'una doble manera, per contradir l'ideari de la *SF*, el qual sovint pot resultar un tant contradictori, però també el de l'Església. I pot afirmar-se que és una paradoxa pel fet que

Estas instituciones [las diferentes casas de formación de SF] se encargaban de formar a las mujeres afiliadas o afines a la organización como mandos de la jerarquía y de los servicios, como profesoras e instructoras del hogar, de educación física y de formación político-social o como instructoras rurales o divulgadoras sanitario-sociales, para el posterior ejercicio profesional en centros de la propia Sección Femenina. Dichas ocupaciones, indudablemente, no sintonizaban con el hábitat

30 El que per una altra banda haguera estat molt limitat, donada la mancança de llibertats polítiques.

31 Sense oblidar, clar està les lleis, ordres i decrets que s'adjunten en l'annex del present treball i tants altres que legislaren la realitat de les dones, sempre com a objecte polític.

hogareño y eclesial del arquetipo femenino (Pérez, 2010: 187).

Ara bé, aquesta paradoxa no s'ha d'entendre com a què dones, com ara Pilar Primo de Rivera, participaren activament de la política, de forma reconeguda i independent, el que resultaria impossible com ja anteriorment s'ha assenyalat; sinó que participaren en la política però únicament en aquells assumptes que com a dones els pertocaven, com són la transmissió dels valors i l'educació, el que es va fer efectiu en la direcció de l'organisme d'adoctrinament de la dona i d'aquest pròpiament dit. Per açò, les dirigents de SF no sempre emularen el perfecte model de dona, representada com l'àngel de la llar. En altres paraules, la participació en i de la SF és una afirmació entre l'activisme polític i la submissió patriarcal. A més a més, cal tindre en compte que al remat, aquesta participació es va veure reduïda a una contribució simbòlica, ja que tot i les majors quotes d'autonomia de la SF, ja en la dictadura de Primo de Rivera trobem clars antecedents de la presència femenina en actes públics i polítics, doncs

Despite the dominant rhetoric of domesticity, women were increasingly incorporated into the public body of the nations, not least through their ceremonial presence in the dinners, displays and demonstrations of loyalty that punctuated civic life in the 1920s. Their presence was particularly welcome when the regime's ideology was on show (Vincent, 2003: 194).

I és que s'ha de tindre en compte que encara que també reberen formació escolaritzada, se'ls desaconsellava, fent-ho fins i tot amb prescripció mèdica

Los médicos de familia sabemos por experiencia que, al llegar el final de los cursos académicos, somos requeridos con frecuencia para asistir a jóvenes adolescentes que han perdido el apetito, les aquejan insomnios, padecen frecuentes jaquecas, se sienten decaídas, sufren desarreglos menstruales y presentan los síntomas de la cloroanemia: son estudiantes de bachillerato superior, que han de hacer esfuerzos superiores a su capacidad física e intelectual para seguir con provecho los estudios y llegan a finales de curso agotadas (Sopeña, 1996: 83).

D'aquesta manera, aquest fet paradoxal, i més cridaner, radicava en el fet que, del mateix mode que la Itàlia feixista i l'Alemanya nazi, l'Estat franquista havia confiat a les dones de SF³² que foren elles mateixes les encarregades de desenvolupar la política de gènere. Així les coses, aquestes dones tenien una poderosa funció de lideratge que contrasta fortament amb la imatge de subordinació i submissió que predicaven (Richmond, 2004: 196).

La segona paradoxa es desprén del fet que les dones que reberen els cursos de formació portats a terme per la SF, foren en la seua majoria dones d'extracció social baixa, per una raó molt senzilla: aquests cursos orientats a les dones eren, sovint, un requisit per a poder treballar fora de

32 Dones, que a més de ser afiliades a la SF, pertanyien a les classes alta i mitjana predominantment, i en el moment en què dones d'extracció social més baixa entren a formar part de partit, les veteranes burgeses conservaren encara els llocs de direcció (Richmond, 2004: 201-202).

casa, però clar, sols aquelles dones més humils requeriren aquest tipus de treball, de manera que les dones pertanyent a classes mitjanes i altes, classes més favorables al règim, per contrapartida, no participaren de la formació que els era destinada (Richmond, 2004: 48), el que suposa, de manera inqüestionable, un clar exemple de classisme, al mateix temps que de doble moral o moralina, ja que pot observar-se que el que es pretén no és formar a la població femenina, sinó adoctrinar-la. Així les coses, la funció principal de la *SF* era «expandir entre la masa femenina los modelos de género que se corresponderían con el ideal de la pequeña burguesía urbana de tradición católica» (Richmond, 2004: 47). D'aquesta manera, no resulta estrany aquest biaix classista, que al cap i a la fi amerà el *Movimiento* de cap a peus.

Amb tot, i relacionat amb la primera paradoxa ensús esmentada, encara que des dels cercles catòlics i més conservadors no s'afavorira la participació de les dones en els espais públics, no ocorregué el mateix al si dels cercles feixistes³³. Ara bé, de forma inapel·lable, malgrat les diferències, el que s'esperava de les dones espanyoles de finals dels anys 30 i principis dels 40 era que feren seus l'abnegació i el sacrifici, la jerarquia i la disciplina, ideals per antonomàsia del feixisme que, d'alguna manera, podien compaginar-se sense massa dificultat amb el model de gènere tradicional, el de l'àngel de la llar, que, amb poques alteracions, continuava vigent des del segle XIX, ja que «por encima de todos estos valores se querían ensalzar los derivados de su relación con Dios en la realización de sus menesteres más cotidianos, al cumplir con “*la voluntad Divina, sirviendo*” (Manrique, 2008: 106).

D'aquesta manera, com ja s'ha dit, hi havia formació i educació destinada a les dones, però cal tindre en compte de quina manera. Els cursos organitzats per la *SF* el que feren fou perpetuar la separació entre l'esfera pública i la privada, amb el corresponent reforçament de la domesticitat per a les dones, i és que de la mateixa manera que ocorre a Europa després de les dues guerres, el retorn a la vida domèstica i la promoció de polítiques pro natalistes es tornaren peces claus per a la reconstrucció de l'ordre social. És per açò que, encara que les seues dirigents s'allunyaren d'encarnar l'ideal de dona que defenien, per a la resta de les dones, l'únic projecte de vida que per la seua naturalesa els era natural era el de la maternitat, sempre vinculat, el dit projecte, a l'àmbit privat.

Tant fou així, que l'avortament va arribar a criminalitzar-se, mostra de com s'articulà la política sobre el cos de la dona, política de què pot observar-se un aspecte moral en el moment en

33 I és que la tensió entre l'Església i la *SF* era evident, com a exemple sols cal destacar el fet que les elits religioses no observaren amb benevolència la intromissió de la *SF* en l'educació, ja no només perquè no tenien l'experiència i la fonamentació pedagògica que tenien religioses i monges, les escoles de les quals havien augmentat considerablement a finals del segle XIX i principis del XX, sinó especialment perquè aquestes instructores eren vistes per les religioses com a representants d'un model de vida gens exemplar: la majoria eren fadrines, viatjaven constantment, aparentaven i transmetien independència, en un ambient dominat clarament per l'home (Peinado, 2010: 160-165).

què, per exemple, per tal de fer referència l'avortament es parla de propaganda anticonceptiva, i no de la llibertat de decisió de la dona o de la dolenta situació socioeconòmica³⁴ que espentaria moltes dones a interrompre l'embaràs³⁵.

I és que, a més a més, cal tindre en compte que el foment de la natalitat ja no responia únicament a la política de gènere que el règim franquista estava articulant, sinó que també respongueren les polítiques pro natalistes a la necessitat d'incrementar la taxa de natalitat en un país minvat per la guerra, la fam i la misèria³⁶. D'aquesta manera, el règim desenvolupà tot l'aparell burocràtic necessari per a fer pujar la taxa de natalitat, que implicava pujar la taxa de nupcialitat.

Tal vegada, pot resultar estrany el fet que es relacionen aquestes mesures pro natalistes i pro nupcialistes amb l'aparell repressor, però encara que puga semblar llunyana aquesta relació, pot resultar prou propera, ja que amb diferents lleis de l'any 1941, es veu clarament com l'Estat és capaç d'endinsar-se en les vides privades dels seus ciutadans. Aquesta intromissió no es farà de qualsevol manera, sinó que vindrà a perpetuar els models d'home i dona que el règim fa prevaldre per damunt de qualsevol altre. Aquesta hipòtesi queda demostrada pel fet que amb relació amb els premis per nupcialitat, l'home ha de ser menor de 30 anys i la dona de 25, amb clara orientació a la maternitat, que la dona rep una quantia major per la mateixa ajuda, el que perpetua l'estructura de desigualtat i reconeix la facilitat més gran de l'home d'obtindre un salari, així com l'abnegació de la dona per a recloure's en el nivell reproductiu, i a més a més obliga a la dona que rep aquesta ajuda a deixar de treballar, però no per a l'home³⁷.

Cal assenyalar, per tal de demostrar quina importància tenia per al nou règim la família, que més enllà de l'ordre de 7 de març de 1941 que es detalla a l'annex, eixe mateix any, i en dates molt properes, es publicaren altres lleis amb la mateixa finalitat: la protecció de la unitat de socialització bàsica, la família amerada de nacionalcatolicisme, ja que els excombatents, del bàndol sublevat,

34 De fet, tan poca consideració reben les causes que puguen portar a l'avortament que en la Llei de 24 de gener de 1941 per a la protecció de la natalitat contra l'avortament i la propaganda anticonceptiva, la dona que el porte a terme seria condemnada a pena de presó. L'únic moment en què les causes de l'avortament es tenen en compte és en l'article sèptim de la dita llei, quan es fa referència al delictes en què incorre la dona que acaba amb l'embaràs *por ocultar su deshonra*.

35 11é document: Llei de 24 de gener de 1941 per a la protecció de la natalitat contra l'avortament i la propaganda anticonceptiva, publicada per la prefectura de l'Estat Espanyol.

36 A més a més cal tindre en compte que, des de finals del segle XIX, de la mà de biòlegs, economistes i polítics, s'hi havia estés la creença que el pes d'una nació en el context internacional depenia del seu poder militar i aquest de què la seua població assolira unes determinades xifres. Ara bé, no sols importava la quantitat, sinó també la qualitat, el que es pot veure en el demostrat interès per la *raza* i la preocupació pel declivi moral i espiritual, els quals podien fer qüestionar la posició d'un Estat entre les potències veïnes. Així les coses, de la mà d'*Auxilio Social* i amb el vistiplau del govern, es configurà l'*Obra Nacional Sindicalista de Protección a la Madre y al Niño* (ONSPMN), el que posaria en pràctica totes les polítiques relacionades amb la natalitat, especialment, i amb la nupcialitat (Cenarro, 2006: 109-144).

37 12é document: Orde del 7 de març de 1941 per què es dicten normes per a la concessió de préstecs per a la nupcialitat, publicada pel Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol.

tenien preferència³⁸.

De nou el franquisme té una ferramenta per a legitimar la construcció social per gèneres que perpetua: reconèixer el sistema reproductiu com a part igualment important en comparació amb el productiu, dins del sistema econòmic. Ara bé, cal tindre en compte en quin context es produeix aquest reconeixement. En primer moment, s'ha de ressenyar que les principals professions que protagonitzaven les dones en l'esfera pública havien estat feminitzades, com són el magisteri i la infermeria, professió en les que la presència masculina fou anecdòtica i puntual; i en segon lloc és interessant destacar que aquest reconeixement fou possible gràcies al fet que en l'ideari joseantonià, que bevia del feixista, les dones havien de ser «gestoras eficaces de los espacios privados gracias a los cursos de economía doméstica que se impartían en las escuelas para niñas» (Aguado y Ortega, 2011: 239). O dit d'una altra manera

El fascismo es consciente de la evolución que ha experimentado la mujer, y sabe que hay que contar con ella dado su enorme potencial transformador de la sociedad, tanto por tratarse de la mitad del género humano como por su papel relevante en la formación de las nuevas generaciones; de ahí los esfuerzos por «limitarla» y devolverla a su lugar «natural». [...]

En ese lugar natural que es el hogar ejerce las funciones de esposa y madre. Hogar entendido como el particular espacio de la familia, uno de los pilares de la sociedad orgánica fascista en la que fomentar y perpetuar el ideal de la tradición conservadora y en la que queda plasmado el orden social a través de su propio orden jerárquico (Martins, 2012: 277).

I és que en el nou règim, com en el feixisme, la dona tenia clarament un paper atribuït: ser bona mare i millor esposa, essent molt important, ja que engendraria als seus fills, que no serien altres que els fills de la seua nació. A més a més, com ja hem dit, era necessària la participació de la dona en el sistema econòmic, de manera que el que es va fer fou traslladar el rol de cura que la dona desenvolupava a la llar a l'àmbit públic, però sempre de forma reduïda i limitada. Així doncs

Se trataba de profesionalizar esas tareas que las mujeres venían haciendo desde antaño, dándole una dimensión nueva: la permanencia de las mujeres en el hogar ya no era sólo una misión que imponía la propia naturaleza, sino una tarea que debía ser enseñada como si de una profesión se tratase con el fin de adquirir unas cotas de perfección que garantizaran la armonía familiar y la estabilidad social (Aguado y Ortega, 2011: 239).

Amb tot, la idea que ha d'assenyalar-se és que amb el feixisme, es reconeixen dins del sistema econòmic tant l'àmbit productiu com el reproductiu, però açò no vol dir que homes i dones

38 13é document: Decret de 22 de febrer de 1941 pel que es millora el Règim de Subsidis Familiars i es crea el Règim de Préstecs a la Nupcialitat i premis a les Famílies Nombroses, publicada pel Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol.

14é document: Orde del 19 de març de 1941 per què es dicten les normes per a la distribució dels premis a les famílies nombroses, publicada pel Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol.

15é document: Orde d'11 d'octubre de 1941 per què es modifica a la de 7 del darrer març, relativa als préstecs a la nupcialitat.

participaren igualment d'un i de l'altre, sinó al mateix temps que es reconeixien els dos àmbits es produïa una divisió sexual del treball, és a dir, com ja s'ha dit, estava molt clar que aquelles professions relacionades amb la cura eren portades a terme, en la seua majoria, per les dones.

La participació simbòlica i la construcció d'uns models ideals de dona per a la *Nueva España*

Com ja hem vist, la política que el franquisme va imposar sobre la dona, no com a subjecte polític, sinó com a objecte, reduïa la seua existència a la maternitat, que sempre havia d'estar emmarcada dins del matrimoni. Ara bé, com afirma Jiménez Aguilar, al parlar de les dones durant el franquisme no podem reduir la seua posició política a ser únicament l'àngel de la llar, sinó que com aquest autor argumenta, les dones van tindre un important paper en l'agenda política del règim, ja que també participaren d'aquesta³⁹. Tanmateix, també s'ha de ressenyar que el matrimoni i la família que havia de formar, eren un deure ineludible per a ser patriòtic, catòlic i bon espanyol, de manera que l'Estat es va convertir en el custodi de la unitat familiar⁴⁰. I és que al cap i a la fi el matrimoni era un sagrament, i l'Espanya Nacionalcatòlica no podia desprotegir el fruit més important d'aquest: els fills.

Tal com s'ha assenyalat de forma abreujada amb anterioritat, la presència de les dones en els actes i les festivitats del règim va esdevindre una pràctica bastant habitual. Per a un règim que s'havia constituït després d'una guerra civil a la qual s'arribà per un colp d'Estat fracassat, era necessària la seua legitimació, i aquesta es va portar a terme, entre altres maneres, amb tota una simbologia⁴¹ que es veuria plasmada en les celebracions polítiques, religioses o populars, fins a configurar el que alguns autors⁴² han anomenat la *Cultura de la Victòria*⁴³.

39 Clar està que creure que la participació de la dona en la vida pública durant el franquisme fou signe d'emancipació és del tot ingenu, ara bé, el que no pot negar-se és que d'una o una altra manera, la dona va resultar empoderada, encara que aquest empoderament hagués estat parcial i responguera a les directrius del feixisme i fóra de marcat caràcter patriarcal. Aquest empoderament s'ha d'entendre com a reconeixement de la importància de l'àmbit reproductiu, en tant que part essencial del sistema econòmic, no en el sentit actual que el feminisme del segle XXI empra el terme empoderament.

40 16é document: Llei de 12 de març de 1942 per què se sanciona el delictes i abandonament de la família o incompliment dels deures d'assistència familiar, publicada pel Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol.

41 Com ara el jou, el feix de fletxes i el nuc gordià, emblema d'Isabel i Fernando, l'àguila de Sant Joan, també dels Reis Catòlics, o el Víctor, símbol de romà adoptat per Franco com a distintiu personal a partir del *Desfile de la Victoria*.

42 Com ara Miguel Ángel Del Arco Blanco, Claudio Hernández Burgos, o Teresa María Ortega López.

43 El que podia entendre's com l'ambient social en què les actituds i els comportaments dels vencedors i els seus suports socials intenten construir la base cultural i simbòlica del nou estat, que al mateix temps serviria per a legitimar-lo, incloent-hi a uns i exclouent a uns altres. O dit d'una alta manera, Pot entendre's com *Cultura de la Victoria* el discurs hegemònic impulsat pels sublevats, fins i tot ja durant la guerra, que pretenia consolidar la seua base social, i la del futur *nou règim* mitjançant la promoció i l'exaltació de la victòria del bàndol insurgent, la qual es tenia per justa, ja que la guerra no es va veure únicament com una guerra civil, si no especialment com una croada religiosa contra aquells que representaven l'anti-Espanya. Aquest discurs no fou l'únic recurs legitimador del Nou Estat, però sí el més important, ja que va afavorir la identificació i la rememoració de l'enemic comú alhora que

Des d'aleshores, es van institucionalitzar una sèrie de festivitats, que gaudirien de la categoria d'oficialitat a tota Espanya⁴⁴. Aquests dies festius fins i tot es publicaren en el *Boletín Oficial del Estado* el 9 de març de 1940, de manera que de nou es pot veure com mitjançant les lleis el règim pretén instaurar una nova moral per a la regeneració de la *raça*, el que resulta evident es té en compte, com ja s'ha dit, que aquestes festivitats resultaren clau per a legitimar tota la simbologia franquista i per tant, al mateix Estat. Tal com pot observar-se a la següent cita

Había un día tanto para celebrar a la figura de Franco (1 de octubre) como para la de José Antonio Primo de Rivera (20 de noviembre). Otras fechas se crearon para mitificar la «Cruzada» y el triunfo del franquismo, como el «Día de la Victoria» (1 de abril), o se estableció el «Día de la Unificación» (19 de abril) para explicitar la supremacía de Falange. Además se rememoraron numerosos símbolos católicos como la Inmaculada Concepción (8 de diciembre) o el Apóstol Santiago (25 de julio), patrón de España. Y se celebraron otras festividades de nuevo cuño o resignificadas como el «Día de la Raza» (12 de octubre) o el «Día del Pueblo Trabajador» (19 de mayo) (Jiménez, 2017: 7-8).

Aquestes foren les festivitats que esdevingueren la plasmació de tota la ideologia franquista, a les que cal sumar els festius locals de cada poble i ciutat, ja que aquests també es revestiren de la simbologia i la pràctica pròpia de la *Cultura de la Victoria*. Però l'aspecte que més interessant resulta és el paper que les dones tingueren en aquestes celebracions, que és, en certa mesura, el paper que les dones, o més bé les dones adients als nous temps polítics, tingueren en la legitimació de la nova situació.

Les dones comptaren com a contingent social imprescindible, i el franquisme era conscient d'aquesta qüestió, amb un paper fonamental, encara que no fóra el protagonista⁴⁵. Ara bé, açò no vol dir que el sexe femení ocupara un lloc destacat en les litúrgies o els diferents rituals, ja fóra pel que fa a l'ordenament espacial o a la seua presència en els discursos, sinó que, en clara harmonia amb el marc polític, ocupava un espai subaltern.

Aquesta participació de la població femenina estava totalment reglada, de manera que tant les seues posicions, accions i símbols foren normativitzats perquè foren d'una determinada manera en cada ocasió concreta, doncs era del tot necessari per a donar una imatge d'homogeneïtat que es corresponguera amb la identitat que el franquisme volia transmetre.

Així les coses, pot observar-se que la transmissió de valors per a tota la societat resulta cabdal per al règim recentment assentat, pel que de la mateixa manera que les festivitats foren

l'experiència bèl·lica compartida permetia reforçar la cohesió interna dels heterogenis suports socials de la dictadura (Muñoz, 2017: 31).

44 17é document: Orde de 9 de març de 1940 disposant el Calendari de Festes Oficials, publicat pel Ministeri de la Governació de l'Estat Espanyol.

45 O millor dit, no fou el protagonista de l'esfera pública, l'única vertaderament valiosa des d'un punt de vista patriarcal i reconeguda pel nou Estat; mentre que per altra banda, la dona era l'heroïna de l'esfera privada i domèstica, que no fou de cap manera reconeguda com a part integrant de la societat.

importants per al règim, també ho foren per a la SF, i és que no podem oblidar un factor clau, doncs «funcionaban [tanto las fiestas como los ejemplos de mujeres] no solo como modelo de feminidad, sino como un símbolo para articular otros aspectos rituales muy significativos para las organizaciones femeninas del franquismo» (Jiménez, 2017: 12-13).

Pot observar-se, amb el que fins aleshores s'ha dit, que si bé hi havia una simbologia que transmetia els valors del règim, aquesta es va veure reforçada dins de la SF, en tant que organisme encarregat de l'educació i la formació de la dona. És per açò que la branca femenina de Falange comptava amb les seues pròpies festivitats, alhora que, mitjançant aquestes festes, els cursos de formació i els llibres amb què ensenyaven les seues integrants, comptava amb uns models ideals de dona que tota bona espanyola tindria com a referents. I és que d'aquesta manera, els aspectes festius i recreatius estaven al servei de l'adoctrinament polític, i al cap i a la fi, les activitats públiques en què participaven les afiliades de SF no eren més que les corretges de transmissió dels valors nacionals-sindicalistes (Bergés, 2010: 103). Fins a tal punt ha de considerar-se la importància de les festivitats per al règim, en un sentit espiritual, religiós i ideològic primer, i en un sentit administratiu, civil i econòmic després, que aquestes quedaren regulades per llei, com ja s'ha vist anteriorment per llei.

Així doncs, en primer lloc, pel que fa a les festivitats se'n destacaran tres: *Hijas de Teresa, Plañideras del ausente*⁴⁶ i *Labradoras de San Isidro*. El dia 15 d'octubre, amb motiu de la mort de Teresa de Jesús, s'instaurà com festiu de la patrona de la SF, que a més a més, com més endavant s'analitzarà, es va prendre com un model referent per a les dones, en tant que exemple de feminitat, nacionalisme i catolicisme, ja que «era para los intelectuales y la propaganda del régimen aquella personalidad donde confluían todos los rasgos y valores que debían poseer estas: “andariega [...], más apacible, tranquila y serena y llena de dulzura, en esa dulzura tan española y tan femenina de la mujer de España”» (Jiménez, 2017: 12). D'aquesta manera esdevingué el millor exemple del feminisme cristià⁴⁷. Així les coses

Bajo el amparo que proporcionaba un símbolo como Teresa de Jesús las mujeres de la Sección Femenina ritualizaban y festejaban aquellos elementos que engranaban su buen funcionamiento: la adhesión al falangismo, el sometimiento al catolicismo, la movilización de nuevas mujeres fascistas y la evaluación y organización de los diferentes órganos y de sus miembros (Jiménez: 2017: 15).

En referència a les altres festivitats, el 20 de novembre es va convertir en l'altra gran

46 En referència a José Antonio, conegut com l'*ausente* perquè tot i morir el mateix any en què començà la guerra, la seua mort no es va reconèixer de manera oficial, encara que bona part de la societat era sabedora de què José Antonio havia mort mentre es trobava empresonat a Alacant.

47 S'ha d'entendre aquest no com un corrent dins del feminisme, sinó com el particular feminisme que defenia el franquisme segons el qual els valors de la dona havien de ser l'abnegació i la submissió mitjançant la sublimació de la seua religiositat.

efemèride del calendari femení franquista, ja que es commemorava la mort de José Antonio Primo de Rivera, fet pel que es coneix com a *Plañideras del Ausente*, i es que el culte als caiguts era un dels elements més destacats de la *Cultura de la Victoria*, ja que la mort per la pàtria era un eficaç instrument per donar exemple als vencedors i per discriminar els vençuts. A més a més s'ha de tindre en compte que «La importancia para la Sección Femenina de la conmemoración de la figura de José Antonio [...], más allá de la importancia que el «culto a los mártires» tenía para el «Nuevo Estado», respondía al valor que poseía su obra y pensamiento como médula ideológica [del mateix i de la SF]» (Jiménez, 2017: 16).

Finalment, per a arredonir el calendari festiu, i podria dir-se també simbòlic de SF, sols queda ressenyar la celebració anomenada *Labradoras de San Isidro*. En un país en el qual encara bona part de la població vivia en el món rural, la socialització de les dones d'aquest món no podia quedar desatesa⁴⁸, i a més a més, com diu Francisco Jiménez «en años de autarquía, la Sección Femenina no podía dejar de lado el agro». Fou per això que el dia 15 del mes de maig, a partir de l'any 1941, any en què s'instaurà patró de la *Hermandad de la Ciudad y el Campo*⁴⁹.

La figura del dit sant va valdre, igual que la de Santa Teresa, com un referent religiós per als camperols, ja que es va erigir com un dels primers màrtirs d'Espanya i que per tant era portador de la *raça*. Com no podia ser d'una altra manera, Sant Isidre va valdre per a un doble propòsit, què era tant religiós com doctrinari, doncs amb diferents rituals i activitats, es transmetien a llauradors i jornalers els valors morals, familiars i laborals que la ideologia del règim volia fer prevaldre (Jiménez, 2017: 16).

Per una altra banda, com ja s'ha assenyalat amb anterioritat, la ideologia del règim no es va transmetre únicament amb les festes, que eren, al cap i a la fi, la forma més fàcil d'apropar la dita ideologia a les diferents capes socials, ja que mitjançant la participació en les festivitats apuntades i l'adopció dels rols que la propaganda del règim publicitava resultava més còmode reproduir els cànons establerts.

Això no obstant, l'adoctrinament no es podia veure reduït a l'ostentació, per important que fóra la pompa, que de fet ho era, sinó que els catecismes, així com els llibres o les publicacions periòdiques, com ara la *Revista Y para la mujer nacionalsindicalista*, difongueren un seguit de models que resultaven més tangibles per a la seua reproducció; adoctrinament que, mitjançant la

48 De fet la importància del camp per a la nació no va passar inadvertida per al franquisme ni per a SF, i per açò mateix es crearen les càtedres ambulants, que consistien a enviar als pobles més menuts equips d'entre 5 i 6 d'afiliades especialitzades i que passaven de 45 a 60 dies en els dits pobles per portar a terme la formació que se'ls haguera encomanat. Resulta curiosa la seua similitud amb les missions pedagògiques de la II República (Amador i Ruiz, 2010: 139).

49 Branca de la SF, i per tant també de FET y de las JONS, creada per les voluntàries de la SF per a assistir a les dones camperoles, creada el 1937 i desapareguda el 1957.

lleï, tenia un determinat biaix de gènere, ja que aquest era diferent per a xics i xiques⁵⁰.

D'aquesta manera, i com ja s'ha ressenyat

Un mecanismo ideológico muy importante durante todo el período fue la difusión de modelos de conducta para las mujeres españolas. Estos modelos se sacaban de los libros de Religión y de historia. De los libros de Religión se fijaron primeramente en la Virgen María, espejo inigualable en el que se debían mirar. Después de ella Santa Teresa de Jesús, que fue elegida Patrona de SF por ser “una Santa Española” y porque “sus virtudes y su carácter encajan muy bien con nuestra manera de ser”. [...]

Pero por encima de todos estos valores se quería ensalzar los derivados de su relación con Dios en la realización de sus menesteres más cotidianos, al cumplir con “la voluntad Divina, sirviendo” [...].

De la Historia se tomaron modelos que sobresalieron por su carácter valiente y guerrero. Por ejemplo: Agustina de Aragón [...].

Pero por encima de todas ellas, se nos presenta la figura inigualable de una mujer que marcó un estilo en la forma de gobernar un Reino, en compañía de su marido, Fernando. Nos referimos a Isabel I, la denominada Isabel la Católica. [...] considerados por los historiadores franquistas como los iniciadores de la unidad española, de la reorientación católica de la población y, sobre todo, son valorados por la personalidad de una reina que supo estar a la altura de las circunstancias rodeada de cortesanos, pero sin olvidarse de sus deberes conyugales y familiares (Manrique, 2008: 106-107).

La Mare de Déu, Santa Teresa de Jesús i Isabel I, la Catòlica, esdevingueren, com pot observar-se, els tres models de dona que havien de guiar les bones espanyoles en el seu dia a dia. Pel que fa a la Mare de Déu, és evident: el principal objectiu de tota dona és el matrimoni i la maternitat, del que es deriva que l'ideal de dona del primer franquisme no puga ser altre que el de dona i esposa (Nielfa, 2003: 54).

Pel que fa a Santa Teresa de Jesús, tal vegada s'allunye de l'ideal de la maternitat però constitueix una possibilitat encara ben considerada: la via mística. Les fadrines, per la seua banda no acabaven d'estar ben considerades, ja que d'elles s'esperava que foren mares, però si no era així, la vida religiosa constituïa una bona opció, que si sovint va constituir un reducte de llibertat per a les dones pel fet de no haver de casar-se, no podem dir que fóra del tot així, ja que en la vida monacal, les religioses es dedicaven o bé a les tasques pròpies del convent o monestir, però també a tasques que estigueren feminitzades, com poden ser la infermeria i l'educació, per a xiquetes clar està, com ja s'ha apuntat anteriorment, o també a la costura, tasca feminitzada en la seua totalitat, a no ser que parlem d'excepcions en l'alta confecció. De nou, el ja anomenat fals empoderament, resulta estar enverinat.

Pel que fa al model de Sa Catòlica Majestat, com que no s'esperava de les espanyoles de postguerra que tingueren significació política, el que es ressalta d'Isabel I és, com ja hem vist, el fet que tot i que es dedicava a la governança del regne, mai en cap moment va desatendre les seues

50 18é document: Orde de 16 d'octubre de 1941 per què s'estableixen en tots els Centres d'Ensenyança primària i secundària les disciplines d'Educació Política, Física i Esportiva i les de iniciació en l'Ensenyança de la Llar, sota la inspecció i vigilància del *Frente de Juventudes*, publicada pel Ministeri d'Educació Nacional de l'Estat Espanyol.

obligacions com a mare i esposa. És en aquest punt en què la reina es converteix en bon exemple a seguir: les espanyoles, encara que puguen desenvolupar la seua vida pública, és a dir, per molt que hagen de treballar fora de casa, sempre ha de donar principal prioritat a l'atenció de la llar, amb la cura del marit i dels fills.

En últim lloc, i encara que no estiga aquest model al nivell de les figures anteriors, cal assenyalar com a model a Carmen Polo de Franco⁵¹, en tant que model més real del que serien les espanyoles, lluny de santes i reines. I és que al mateix temps que es presentava a Carmen Polo de Franco com a ferramenta de propaganda del règim, ja que constituí un clar cas d'exemplaritat, suposava un model més proper en el temps i per tant més palpable i evident.

La dona del dictador no treballava fora de casa, ja que era considerat com indigne de la seua condició, i d'una manera doble, per la seua classe social i també, naturalment, per ser dona. I és que el fet que haguera treballat haguera suposat una dessubjectivació de la masculinitat, haguera qüestionat l'estructura patriarcal i el model que aquest patriarcat havia difós com ideal. Amb el model de Carmen Polo es ratifica el binomi de mare i esposa: el sacrosant matrimoni.

Un matrimoni que, per una altra banda es desprén de la sexualitat i se centra, de manera exclusiva, en la procreació, tal com afirma el mateix Papa Pius XII: «La verdad es que el matrimonio, como institución natural, en virtud de la voluntad del Creador, no tiene como fin primario e íntimo el perfeccionamiento personal de los esposos, sino la procreación y la educación de la nueva vida» (Nielfa, 2003: 60). I en aquest sentit es preocuparà el règim pel matrimoni, com una de les institucions elementals sobre què s'assentà, de manera que es posaren els mitjans oportuns per a evitar totes aquelles pràctiques que, per uns motius o uns altres, i de diverses maneres, interromperen l'embaràs, i es criminalitzaren per a aquells i, especialment, aquelles que les portaren a terme⁵².

Malgrat que aquests quatre models de dona foren els que des dels catecismes, per al cas de la Mare de Déu, des de les publicacions i revistes de la SF, per al de Santa Teresa i Isabel la Catòlica, o des de l'aparell propagandístic del règim, per al de Carmen Polo de Franco, cal assenyalar que aquells que en l'àmbit intern de la mateixa organització tingueren una importància cabdal foren Santa Teresa i Isabel la Catòlica, i és que de fet, començà a celebrar-se la festivitat de Santa Teresa per un costat, i s'adoptà el monograma d'Isabel la Catòlica, Y, com a distintiu principal de l'organització per un altre, i fins i tot, el dit monograma donà nom a la *Revista Y para la mujer nacionalsindicalista* (Richmond, 2004: 88-89). D'aquesta manera, resulta interessant veure com, al

51 El mateix tractament de *senyora de* ja deixa veure qui domina la situació.

52 19é document: Llei d'11 de maig per la qual es modifiquen els articles 416, 480 i 481 del Codi Penal, publicada per la Prefectura de l'Estat Espanyol.

si de l'organització

La adopción de Teresa de Ávila como su santa patrona y de la reina Isabel de Castilla como paradigma histórico para las afiliadas de la SF proporcionó a ésta una versión femenina del concepto joseantoniano del falangista ideal. José Antonio había descrito el servicio a la falange como «religioso y militar», y las vidas de Teresa e Isabel se idealizaron en la propaganda y los manuales de la SF para representar su equivalente femenino.

Teresa e Isabel fueron elogiadas por su elevada capacidad intelectual y por su disposición para realizar tareas domésticas. [...] La amalgama de virtudes de Isabel y Teresa plasmaba la «manera de ser» requerida a sus mandos por la SF (Richmond, 2004: 88).

Així doncs, i per tal de concloure aquest capítol, ja pot tindre la lectora o el lector les principals claus per entendre quin fou el procés de transformació, construcció i socialització que dóna lloc a una dona renovada que seria l'encarregada d'engendrar els espanyols més adients per al nou règim, podent resumir-se el dit procés amb dues paraules: matrimoni i maternitat. Ara bé, resultaria impossible afirmar que aquest model, tot i l'ingent aparell doctrinari i propagandístic desplegat, es va reproduir sense fissures, per molt que l'Estat intentara que així fóra, però aquesta serà la qüestió que es desenvoluparà en el següent capítol, en el qual es podrà observar que de la mateixa manera que el franquisme promocionà un model de dona ideal, per contrapartida havia de promocionar també el model de dona que fóra contrari a les regles de joc establertes. Així doncs

Se entendía que cumplía una función social determinada: salvaguardar la virginidad de las “buenas chicas” y canalizar los impulsos masculinos al tiempo que reforzar la virilidad (tanto de solteros como de casados). Desde el discurso eclesiástico es vista como un “mal menor” que garantiza que lleguen al matrimonio el máximo de mujeres posibles. A pesar de que la prostituta se construye como una mujer pecadora, deshonesta y viciosa. En cambio, nada negativo se dice del hombre que consume prostitución (Álvarez, 2017: 11).

A més a més, tanta fou la rigidesa amb què el *Movimiento* pretenia governar moralment Espanya, que sols es visibilitzà una manera de trencar amb els cànons, que serà la prostitució, mentre que altres maneres, com ara el lesbianisme principalment, si bé foren una realitat, mai foren considerades. I és que en aquesta *Nova Espanya*, sols hi havia prostitutes i homosexuals, un règim tan patriarcal no podia reconèixer ni visibilitzar prostituts i lesbianes, ja que si es parlava de prostituts, eren sovint els que es tenien com a bons espanyols els que portaven una doble vida oculta, i, per tant, dels que no calia fer massa escàndol; si es parla de lesbianes, fins a tal punt arribà el patriarcat que al tractar-se d'una relació entre dues dones, entre dos subjectes passius, sinó objectes, no era concebible que situacions d'aquesta mena es produïren. Amb altres paraules «la posición ideológica del régimen no concebía el lesbianismo y existen pocos casos de condenas por tal razón, la mayoría ligadas también a la militancia política de esas mujeres en los movimientos de liberación LGTB en los últimos años del franquismo» (Gaetano, 2018).

Capítol 3: Legislar la il·legalitat: la prostitució i *el Patronato de Protección a la Mujer*

El franquismo subrayó como uno de sus principales signos de identidad la más estricta moral católica. En los largos cuarenta años de poder se afanó en presentar el credo católico más ortodoxo como propio del régimen, que se daba constantes golpes de pecho sobre su estricto cumplimiento doctrinal. Sin embargo, hasta 1956 la prostitución estuvo legalizada en lugares cerrados, los llamados «meublés», lupanares, casas de citas o lenocinio, entre mil y un términos y eufemismos, pagando impuestos, pasando inspecciones. (Núñez, 2003: 18).

Heus ací, de nou, la doble moral. Es produeix la situació en què es pot trobar una prostitució tolerada, amb els respectius controls sanitaris i fins i tot amb el control i la quantificació de les autoritats per una banda, mentre que per una altra, aquelles prostitutes clandestines, o de carrer, o cosa que és el mateix, que no s'han sotmés a la burocràcia amb què el Nou Estat pretén controlar la prostitució, patiran una persecució que acabarà en presons especials o reformatoris, o simplement en presons del sistema penitenciari convencional donat la insuficiència dels primers (Núñez, 2003: 22).

En aquest context, sense importar quin tipus de prostitució s'exercia, o sense importar fins i tot si s'exercia o no, el terme emprat per a designar i assenyalar socialment aquelles dones que no respectaren ni reproduïren les consignes franquistes pel que fa a usos i costums, fou el de *mujer perdida* o *mujer caída*. Aquestes no foren ja únicament les que, per desgràcia, es dedicaven a la prostitució, sinó també totes aquelles que foren mares solteres. Fou molt habitual la imatge de la dona fadrina que ha d'abandonar la seua llar, generalment migrant del camp a la ciutat, per tal d'amagar un embaràs no desitjat, o almenys no esperat.

Y perdidas estaban las muchachas que debían salir de su pueblo porque se consideraba inaceptable que, por ejemplo, hubieran quedado embarazadas siendo su futuro el de madres solteras. Hablamos de un paisaje donde era frecuente la orfandad, la miseria, la falta de trabajo y el presunto novio que no quería o no podía dar la cara. A ellas les esperaba el río revuelto de las grandes ciudades, donde su situación, al amparo del anonimato podría cuando menos sobrellevarse mejor. Fueron muchas las que se dedicaron a la prostitución clandestina y para ellas los redentores y redentoras del Patronato les tenían reservada su particular manera de entender la decencia (Roura, 1998: 103).

Així les coses, l'Estat es veu obligat a defensar la moralitat, ara bé no pot fer-ho tot sol, sinó que com apunta Roura ha de fer que la societat per si mateixa també haja de protegir la moral pública. I és que l'Estat, amb els seus funcionaris del Patronato de Protección a la Mujer, organisme que més endavant serà tractat, necessita la participació del que l'autora darrerament referenciada

denomina com a societat, que no és altra cosa que l'Església i la família⁵³, en cas de no ser així, haguera estat impossible que l'Estat fóra capaç de controlar el comportament moral o immoral dels seus ciutadans. Dit d'una altra manera, l'Estat és incapaç de controlar la moralitat pública per si mateix. Això no obstant, tenint en compte que el principal fil argumental d'aquest treball és l'estudi de la repressió institucionalitzada i jurisdiccional, o cosa que és equivalent, estatal, que patiren les dones, si parlem d'aquelles que hagueren d'exercir la prostitució i de com es va jurisdiccionalitzar el ja referenciat procés repressor, és necessari i adient dedicar ara l'estudi al *Patronato de Protección a la Mujer* (PPM).

Vint-i-cinc de març: *Anunciación de Nuestra Señora*

El vint-i-cinc de març de 1942 es constitueix el *Patronato de Protección a la Mujer*, en sessió presidida per Esteban Bilbao, ministre de Justícia, com a conseqüència de la seua anterior creació amb el decret del 6 de novembre del 1941. Amb aquest decret es pretenia la reorganització d'una institució que aparegué a Espanya l'11 de juliol de 1902 quan el Ministeri de Justícia creà el *Patronato Real para la Represión de la Trata de Blancas*. Així doncs, es reprenia la tasca de «la dignificación moral de la mujer, especialmente de las jóvenes, para impedir su explotación, apartarlas del vicio y educarlas con arreglo a las enseñanzas de la Religión Católica» (Roura, 1998: 48).

Amb tot, cal preguntar-se fins a quin punt l'organisme recentment constituït pretenia protegir les dones de la tracta de blanques i no criminalitzar-les a més d'adoctrinar-les i fer-les fervoroses creients de la fe catòlica. Resulta il·lustratiu per respondre aquesta interrogació el fet que en el mateix acte en què el PPM fou establert, s'acordà que havia de tindre un sentit profundament cristià, ja que l'organisme s'havia d'atendre «al celestial patronato del Buen Pastor, de Nuestra Señora de los Dolores y de Santa Micaela del Santísimo Sacramento» (Roura, 1998: 48). De fet, el ja mencionat sentit cristià es reflecteix també en la seua acta fundacional, en què es fa referència a la immoralitat i al laïcisme a què havia de fer front⁵⁴. I és que, aquesta moral ben bé pot anomenar-se moralina, ja que al cap i a la fi el que hi ha al rerefons de tot no és únicament la preocupació moral, sinó la culpabilització i la criminalització de les prostitutes, que no de la prostitució, és a dir, el pes d'aquest hipòcrita moral recau sobre elles, i no sobre les necessitats que portaren a moltes a la pràctica de la prostitució.

53 Ara bé, no d'ha d'entendre que l'Església i la societat, amb la família com a unitat bàsica d'aquesta, combateren la prostitució independentment, sinó que portaren a terme tasques de vigilància de la recta i pia moral, que resultava de difícil control per part de l'Estat per si sol.

54 20é document: Decret de 6 de novembre de 1941 pel qual s'organitza el *Patronato de Protección a la Mujer*, publicat pel Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol.

La importància de la moralitat pública per damunt de qualsevol altre aspecte es deixa veure amb el decret amb el qual es creen les presons especials per *mujeres extraviadas*, ja que en el mateix es fa referència a l'honra de les dones i a la descristianització que Espanya havia experimentat des de l'adveniment de la II República⁵⁵. A més a més, cal considerar que en cap moment s'amagà⁵⁶ que aquesta fóra la seua principal línia d'actuació, fet que pot comprovar-se al document que estableix la personalitat jurídica del PPM⁵⁷.

D'aquesta manera, les que es poden considerar foren les seues principals actuacions quedaren així. En primer lloc, informar el Govern sobre l'estat de fet de la moralitat en Espanya. En segon lloc, fixar les orientacions fonamentals que havien de regir la política de sanejament moral i defensa dels costums. I darrerament, portar a terme una tasca moralitzadora, junt amb la defensa de les víctimes del vici de quatre maneres diferents: ajudant a l'Església en la seua obra social redemptora; emparant les institucions socials que tinguen aquest mateix objectiu; orientant l'acció de les autoritats; i mamprenent per si mateix totes les tasques que en qüestió de moralitat quedaren pendents (Roura, 1998: 49).

O dit d'una altra manera, i de forma ben clarivident

El Patronato se empeña en crear una sociedad «modélica», naturalmente tomando como referencia la estrechez de sus postulados y poniendo como coartada para obtener sus objetivos a Dios y la conciencia cristiana. Extraña conciencia, si se tiene en cuenta que en lo que nos relatan en ningún momento el lector podrá atisbar una pizca de compasión, de piedad o de generosidad, antes bien el deseo de culpabilizar a quienes no fueron más que víctimas de la contienda.

Lo que preocupa al Patronato y a sus adheridos, ante la tan escalofriante situación no es la búsqueda de una solución de emergencia, sino la posibilidad de condenar unánimemente lo que no es sino una realidad nacida del Alzamiento Nacional del que con tanto orgullo se llenan la boca.

[...] el verbo *cristianizar* lo conjugaron siempre en favor de una moralización que se fundamentaba, en lo esencial, en que las mujeres no llevaran las faldas por encima de la rodilla, que fueran abnegadas y decentes, que conservaran la honra, es decir, la virginidad hasta que Dios decidiese lo contrario a través del santo matrimonio, que no asistieran a bailes y que se condenara públicamente y legalmente a cuantas prostitutas se encontraran por la calle sin estar fichadas (Roura, 1998: 95-96).

Es veu per tant com de lluny s'estava d'afrontar el problema anant a les qüestions radicals que donaren lloc a l'increment de la prostitució, i lluny de preocupar-se, principalment, dels problemes de salut pública que podia causar la prostitució clandestina⁵⁸, tenint en compte que la vigilància i la tolerància de la prostitució eren necessàries, no només per la seua abundància, sinó

55 21é document: Decret de 6 de novembre de 1941 sobre la creació de Presons especials per a la regeneració i la reforma de les dones extraviades, publicat pel Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol.

56 I és que tampoc ho calia en un règim que presumia del seu caràcter purament catòlic i que feia gala de ser la reserva espiritual d'Occident.

57 22é document: Article únic del Decret de 24 de gener de 1944 pel qual s'estableix la personalitat del *Patronato de Protección de la Mujer* en relació amb les prescripcions de la legislació vigent, publicat pel Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol.

58 Cert és que fins al 1956, any en què la prostitució quedà prohibida per llei, les prostitutes foren fixades i controlades en diferents establiments antiveneris, amb la coneguda com *cédula sanitaria*, però a banda d'això, el que preocupà al PPM, des del primer moment en què queda constituir és la moralitat.

també per motius ideològics del règim, ja que «el burdel seguía siendo considerado claramente como una pieza esencial del orden moral, la salvaguardia de la virginidad femenina y la tranquilidad de las familias cristianas. Y como sostenía un jurista en 1944, “la supresión de la prostitución crea un problema sexual mucho más grave”⁵⁹» (Guereña, 2003: 414). I és que la prostitució s'havia convertit en un problema sanitari important, però contràriament no foren les autoritats sanitàries les que més interès mostraren en aquest assumpte, sinó que els més preocupats pel manteniment de la moralitat foren qui més esforços dedicaren al control de la prostitució (Roura, 1998: 61), és a dir, les autoritats governamentals, polítiques i eclesiàstiques mitjançant el PPM. Aquest fet permet observar que la moral, o més ben dit moralina, era l'autèntic objectiu del PPM i no la protecció efectiva de les dones davant la protecció.

De fet, pel que s'ha dit anteriorment en relació a les autoritats sanitàries, es pot veure com aquestes no participen de la seua constitució, sinó que el PPM va estar format per eclesiàstics, militars i polítics del *Movimiento*⁶⁰. A més a més, cal també assenyalar que si la preocupació sanitària haguera estat primordial, no s'haguera creat el PPM en el Ministeri de Justícia, sinó en l'organisme més adient, la Direcció General de Sanitat, amb el que es pot observar el seu interès criminalitzador.

Com ja s'ha dit, amb tot, el PPM el que va acabar fent, principalment, més que preocupar-se pel benestar de les dones dedicades a les prostitució⁶¹, fou criminalitzar-la, així com jurisdiccionalitzar-la. Això no obstant, encara que aquest aspecte resulte el més visible del PPM, cal tindre en compte que amb la nova legislació franquista referent a la prostitució no es pretenia l'abolició d'aquesta, sinó, en realitat, la reorganització de la lluita antivenèria.

Així les coses s'entén perquè es legisla sobre la prostitució, la qual en un règim catòlic com l'espanyol hauria de ser impensable, considerant-la *ipso facto* il·legal. Aquesta contradicció s'explica de la següent manera: de cara al públic, el PPM és l'organisme encarregat de preservar la moral i la dignitat de les espanyoles, i també d'Espanya, ja que com anteriorment s'ha apuntat, són aquestes qui preserven la raça. Per tant, resulta evident que siga la lluita per la moral l'efecte més visible, però el que queda darrere de tot és la lluita contra les malalties venèries, que no la lluita contra la violència estructural d'un sistema patriarcal que forçà moltes dones a la prostitució.

59 Cal entendre aquest dit problema com la pèrdua de la virginitat de les nòvies, que forçades per les seues parelles, segons la lògica del règim, no arribaven amb honra al matrimoni, pel que la prostitució era part del ritual iniciat de la sexualitat masculina, com ja s'ha comentat ensús. Per altra banda, el jurista a què fa referència Guereña és Eduardo Benzo Cano, l'obra més coneguda del qual es *La Responsabilidad profesional del médico* (1944).

60 23é document: Decret de 6 de novembre de 1941 pel qual s'organitza el *Patronato de Protección a la Mujer*, publicat pel Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol.

61 En certa mesura cooptades al cap i a la fi perquè la situació de misèria i de fam en què restava Espanya després de la guerra, va fer que moltes dones es veren abocades a la prostitució, única manera d'aconseguir els ingressos necessaris, encara que a voltes ni per a això arribava, per poder sobreviure.

Dels informes policials sobre moralitat a la fi de la tolerància

D'aquesta manera, encara que pugui ser confós quin és l'objectiu del PPM, doncs tant la moralitat com la lluita antivenèria són compatibles al si d'aquest organisme, cal tindre's en compte que tota possible confusió en l'anàlisi d'aquesta compatibilitat es deu al següent: si bé l'aspecte més visible, en el nivell declaratiu, és el control de la moralitat, en el nivell fàctic i pràctic la lluita antivenèria és força important, tot i la marcada càrrega moral.

Aquest doble vessant, i que resulta prou incompatible, en tant que suposa prohibició per una banda i tolerància per a una altra, s'articulà a través dels informes policials. Aquests informes, elaborats per províncies, foren portats a termes, de forma generalitzada pel cap de policia de la província, i en alguns casos, com ara Barcelona i Zaragoza, per organismes adients a la moral del règim. Si bé és cert que com sovint les dades i la forma de qualificar-se eren molt diferents d'una província a una altra, donada la subjectivitat de qui realitzava els informes (Roura, 2005: 74-76), aquests, de forma generalitzada, conservaven certs aspectes comuns, ja que la seua elaboració responia a una mena de rúbrica que la junta nacional del PPM feia arribar cada any per a la seua contestació.

La dita rúbrica, subdividida en diferents seccions, comptava amb tres grans apartats que emmarcaven els anteriors, els quals són «la moralidad callejera, escándalos aislados y observaciones generales sobre la honestidad fundamental de la mujer» (Roura, 1998: 146). Resulta curiós com aquests informes donaven compte de la doble preocupació del PPM, ja que per una banda figuraven en aquests els casos en què la moralitat era corrompuda, amb el que es pot veure la preocupació moral d'aquests, també, per una altra banda, feien figurar el nombre de prostitutes autoritzades i clandestines, igual que es feia amb les cases, el que és el mateix que dir que es recollien dades estadístiques sobre quanta prostitució hi havia controlada per les autoritats, amb els respectius controls sanitaris antiveneris. Tot i això, sense oblidar que la càrrega moralitzant i culpabilitzadora foren sempre públiques d'una forma més evident, al temps que constituïren el rerefons ideològic del PPM.

Fins al 1955 no hi ha una voluntat ferma i declarada per part de l'Estat d'erradicar la prostitució, ja que els informes sols serveixen per a quantificar i organitzar la lluita antivenèria. Així, és inexistent, més enllà dels cercles i les elits religioses, la campanya contra la prostitució, però a partir d'aquest any, la tolerància comença a minvar cada vegada més, i serà des de llavors quan s'inicià el corrent antireglamentarista, que reclamava la reinstauració de la prohibició que s'aprovà el 1935⁶².

62 Podria apuntar-se també, encara que des d'un punt de vista de causa menor, que uns dels motius que en part portaren

Aquest incipient moviment abolicionista, d'origen netament catòlic, va tindre aleshores els seus principals i primers portaveus en la revista, de caràcter sacerdotal, *Incunable*, i fou uns dels seus defensors més destacats Marcelino Zalba⁶³. Ara bé, no podem afirmar que l'abolició de la prostitució responguera únicament a aquesta campanya, sinó que fins i tot podem plantejar un altre fet molt més decisiu, ja que fou l'ingrés d'Espanya en l'Organització de les Nacions Unides el mateix any 1955, el que suposà l'acceptació de les seues normatives, entre elles la Convenció internacional per a la tracta d'éssers humans i de l'explotació de la prostitució (Guerreña, 2003: 432), i d'aquesta manera la prostitució fou prohibida per decret-llei el 3 de març de 1956⁶⁴.

Així doncs, per concloure aquest capítol, observem que la moral del franquisme és esquizofrènica, ja que en el nivell declaratiu, la correcció de la moralitat és el principal objectiu, però en el nivell pràctic, en matèria de prostitució, prima fins a la seua abolició el control sanitari de les malalties venèries, i fins i tot aquest dit control sanitari és de rellevant importància en el decret llei pel qual s'aboleix, tal com ja s'ha apuntat amb anterioritat, sense oblidar la preocupació per la moralitat, i afegint com a novetat, com a aspecte important per a l'abolició, la dignitat de dona.

a l'Estat franquista a no prohibir la prostitució, fou que la dita prohibició es remuntava a una llei aprovada per la II República.

63 (1908-2009) Moralista i teòleg jesuïta que publicà l'assaig *La prostitución ante la moral y el derecho*, el 1942.

64 24é document: Decret-Llei de 3 de març de 1965 sobre l'abolició de centres de tolerància i altres mesures relatives a la prostitució.

Conclusions

Amb el que s'ha vingut exposant al llarg del present treball, poden extraure's ja les que han de ser considerades com les principals conclusions d'aquest. Abans que res, cal afirmar que els objectius declarats en la introducció han estat assolits, i per tant la principal conclusió a què s'ha arribat és que, efectivament, en el clima generalitzat de repressió que caracteritzà la postguerra espanyola, les dones experimentaren una doble opressió, pel simple fet de ser dones. I és que a la repressió política que també patiren, cal afegir tot el pes de la moralitat catòlica que el Nou Estat va fer caure sobre elles d'una especial manera, ja que si bé també ho feu sobre els homes, sobre les dones fou encara més forta, ja que quedarien del tot subordinades al sexe masculí, i a més a més, se'ls imposà uns preceptes morals molt més forts i estrets que els imposats als homes. I és que el règim tot i tindre elements feixistes, era fonamentalment patriarcal.

Així les coses, es pot concloure també que l'opressió que la societat espanyola va haver d'experimentar, fou deguda, en gran part, a la participació de l'Església Catòlica en l'aparell repressor, i a l'estreta unió entre l'Església i l'Estat, el conegut com nacionalcatolicisme. Aquesta unió és important pel fet que fou l'Església el principal pilar ideològic del règim, en clara aliança amb el feixisme de *Falange*. Per un altre costat, es pot resoldre que el model de dona, així com el procés de socialització d'aquesta, estigueren clarament delimitats per l'anteriorment nomenada aliança entre Església i feixisme, pel que el rol que la dona havia d'exercir era el de la bona mare i esposa, sempre baix el mantell del sacramentat matrimoni, que esdevenia al cap i a la fi, l'única via per conformar una vida honrosa i acceptable.

Això no obstant, tot i la força amb què el franquisme pretenia implantar un determinat model de dona, i el ressò que el dit paper va tindre en la societat, el present treball permet deduir que sovint es produïen fractures que feren que la dona, com a temple de la raça, haguera de tindre en compte els perills que podien assetjar-la. El perill més destacat i que més immoralitat podia causar era el de la prostitució, i altres menys greus però igualment deshonorosos com ara la maternitat fóra del matrimoni o l'avortament. Ara bé, com a principal conclusió pel que a prostitució es refereix cal assenyalar que la immoralitat en aquest cas esdevé més que per la prostitució *per se*, pel fet que la dona s'ha prostituït, però tampoc des d'un punt de vista feminista que defense la igualtat i l'alliberament de la dona, si no perquè suposa la pèrdua de l'honradesa i a més a més l'aparta de la seua finalitat: el matrimoni i la maternitat.

Com a darrera conclusió sols resta apuntar que, efectivament, la repressió que portà a terme el franquisme no té res d'incontrolada, sinó que respon a tot un aparell burocràtic que el que feu fou jurisdiccionalitzar la moral catòlica, el que es pot comprovar fàcilment amb el fort contingut moral

que presenten les lleis que en l'annex del present treball es ressenyen.

Amb aquest treball es presenten moltes hipòtesis que poden ser ben fructuoses per a futures investigacions, i que en la present, no han pogut ser tractades. Així doncs, aquestes investigacions podran analitzar com encara que el règim pretenga establir un únic model de dona, així com d'home, aquest no fou únic, com ja s'ha apuntat. Ara bé, però tot i no ser l'únic, el règim fa que sols hi haja una única manera de trencar-lo, és a dir, la prostitució, ja que el lesbianisme no fou considerat en cap moment pel règim. Així doncs, caldria profunditzar en quin fou el posicionament ideològic del franquisme respecte a les dones lesbianes.

Tanmateix, per a futures investigacions resultaria interessant traslladar el que ací es diu de les dones i del seu procés de socialització i de construcció del gènere, a la construcció del gènere masculí; interpretar com per a aquests hi ha un clar model de bon espanyol, i també com el règim delimita les ruptures d'aquest, ja que si per a les dones es nega el lesbianisme, per als homes es nega la prostitució, ja que el reconeixement de la prostitució masculina és quasi inexistent, ja que el trencament amb el seu rol sols serà possible a través de l'homosexualitat. Així doncs, resultaria igualment fructuós profunditzar en fonts de caràcter sociològic, amb què s'aconseguirien nous punts de vista i noves idees, doncs les obres consultades han estat més properes al vessant històric.

Amb tot, el que queda ben clar és que en l'Espanya de Quintero, León i Quiroga⁶⁵ sols hi havia una única manera de ser considerada una dona decent, però açò comportava tot un seguit de condicions que feren que l'espanyola d'aquests anys quedara totalment subjugada. Però ja no sols políticament com resultaria natural en un estat totalitari, sinó més enllà del vessant polític, la dona restà dominada per l'home en tots els espectres que la seua vida pogués manifestar, pel que fa al públic, o productiu, perquè sols podia ser considerada com a objecte polític, i en el privat perquè se li atorgà, com s'ha vist, un fals i enverinat empoderament, que no va consistir en més que reconèixer, per influència del feixisme, la importància de l'àmbit reproductiu, al nivell del productiu, però categoritzant-lo com a intrínsecament femení.

Aquesta mena de reconeixement feu que aquests nivells foren encara més estancs, quedant el productiu per als homes i el reproductiu per a les dones, de manera que era del tot impossible, i estava molt mal considerat, que es transitara d'un a l'altre, quan per gènere sols es podia ser protagonista d'un. Amb tot, pel que fa a la posada en valor de l'àmbit reproductiu, seria interessant per a futures investigacions analitzar amb profunditat les tensions que existiren entre el feixisme i l'Església, en relació al paper que la dona havia de desenvolupar a la societat.

Així doncs, el franquisme va haver de desenvolupar tot un aparell simbòlic amb què la dona poguera veure reflectit com havia de comportar-se, reforçant així la construcció del gènere que es

65 Reconeguts compositors de còpols dels anys 40 i 50 i de l'Espanya més castissa.

pretenia fer valdre, el que s'acompanyà de la legislació adient per tal de castigar, més que per conscienciar, les possibles immoralitats que eren impermissibles en un Estat nacionalcatòlic.

Bibliografía

AGMAV (1939): *Parte oficial de final de guerra llevado a Radio Nacional por el jefe de la Sección de Operaciones del Estado Mayor del Cuartel General del Generalísimo. 1 de abril de 1939*, Arxiu General Militar d'Àvila, disponible en <https://patrimoniocultural.defensa.gob.es/es/centros/archivo-general-avila/portada>, data de consulta, 07-05-2018.

AGUADO, ANA i TERESA MARIA ORTEGA (ed.) (2001): *Feminismos y antifeminismos: culturas políticas e identidades de género en la España del siglo XX*, València i Granada, Universitat de València i Universidad de Granada.

ALONSO TEJADA, LUIS (1977): *La represión sexual en la España de Franco*, Barcelona, Luis de Caralt.

ÁLVAREZ FERNÁNDEZ, CARLOS (2017): *El Patronato de Protección a la Mujer: la construcción de la moralidad pública en España*, en VI Encuentro Jóvenes Historiadores en Historia Contemporánea, disponible en <https://historiazgz2017.files.wordpress.com/2017/05/m-4-alvarez-carlos.pdf>, data de consulta 21-04-2018.

AMADOR CARRETERO, Mª PILAR i ROSARIO RUIZ FRANCO (2010): *Nuevas vías de adoctrinamiento ideológico en el franquismo: las cátedras ambulantes de Sección Femenina*, en PRIETO BORREGO, LUCÍA (ed.): *Encuadramiento femenino, socialización y cultura en el Franquismo*, Málaga, Centro de Ediciones de la Diputación de Málaga.135-150.

ARÓSTEGUI, JULIO (coord) (2012): *Franco: la represión como sistema*, Barcelona, Flor del Viento.

BERGÉS, KARINE (2010): *Adoctrinamiento y encuadramiento de las juventudes femeninas bajo el franquismo*, PRIETO BORREGO, LUCÍA (ed.): *Encuadramiento femenino, socialización y cultura en el Franquismo*, Málaga, Centro de Ediciones de la Diputación de Málaga, 95-118.

BOTTI, ALFONSO (1992): *Cielo y dinero. El nacionalcatolicismo en España (1881-1975)*, Madrid, Alianza.

ESLAVA GALÁN, JUAN (1991): *Historia secreta del sexo en España*, Madrid, Ediciones Temas de Hoy.

CASANOVA, JULIÁN (2001): *La Iglesia de Franco*, Madrid, Temas de hoy.

CASANOVA, JULIÁN i CARLOS GIL ANDRÉS (2009): *Historia de España en el siglo XX*, Barcelona, Ariel.

CENARRO, ÁNGELA (2006): *La sonrisa de Falange. Auxilio Social en la guerra civil y en la posguerra*, Barcelona, Crítica.

DE GRAZIA, VICTORIA (1992): *How Fascism Ruled Women. Italy, 1922-1945*, Berkeley i Los Angeles, University of California Press.

DÍAZ-SALAZAR, RAFAEL (2006): *El factor católico en la política española. Del nacionalcatolicismo al laicismo*, Madrid, PPC Ediciones.

ESPANYA, *Ley de 9 de febrero de 1939, de Responsabilidades Políticas*, Butlletí Oficial de l'Estat, 13 de febrer de 1939, núm, 44.

ESPANYA, *Ley de 1 de marzo de 1940, sobre represión de la masonería y del comunismo*, Butlletí Oficial de l'Estat, 2 de març de 1940, núm. 62.

ESPANYA, *Orden de 14 de diciembre de 1942 por la que se recogen las diversas disposiciones dictadas en relación con la Redención de Penas por el Trabajo, con las modificaciones que se establecen*, Butlletí Oficial de l'Estat, 22 de desembre de 1942, núm. 356.

ESPANYA, *Ley 10 de febrero de 1939 fijando normas para la depuración de funcionarios públicos*, Butlletí Oficial de l'Estat, 4 de febrer de 1939, núm. 45.

ESPANYA, *Decreto de 26 de abril de 1940 concediendo amplias facultades al Fiscal del Tribunal Supremo para proceder a instruir «Causa general» en la que se reúnan las pruebas de los hechos delictivos cometidos en todo el territorio nacional durante la dominación roja*, Butlletí Oficial de l'Estat, 4 de maig de 1940, núm. 125.

ESPANYA, *Ley de 6 de noviembre de 1942 por la que se modifican los artículos 439, 442 y 443 del Código Penal, e introduciendo un nuevo artículo bajo el número 439 bis*, Butlletí Oficial de l'Estat, 24 de novembre de 1942, núm. 328.

ESPANYA, *Ley de 11 de mayo de 1942 por la que se establece en el Código Penal el delito de adulterio*, Butlletí Oficial de l'Estat, 30 de maig de 1942, núm. 150.

ESPANYA, *Decreto: Queda aprobado el Fuero del Trabajo formulado por el Consejo Nacional de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S., sobre una ponencia del Gobierno, y que a continuación se publica. Dado en Burgos, a nueve de marzo de mil novecientos treinta y ocho. II Año Triunfal. Francisco Franco*, Butlletí Oficial de l'Estat, 10 de març de 1938, núm. 505.

ESPANYA, *Ley 56/1961, de 22 de julio, sobre derechos políticos profesionales y de trabajo de la mujer*, Butlletí Oficial de l'Estat, 24 de juliol de 1961, núm. 175.

ESPANYA, *Ley de 24 de enero de 1941 para la protección de la natalidad contra el aborto y la propaganda anticoncepcionista*, Butlletí Oficial de l'Estat, 2 de febrer de 1941, núm. 33.

ESPANYA, *Orden de 7 de marzo de 1941 por la que se dictan normas para la concesión de préstamos a la nupcialidad*, Butlletí Oficial de l'Estat, 11 de març de 1941, núm. 70.

ESPANYA, *Decreto de 22 de febrero de 1941 por el que se mejora el Régimen de Subsidios Familiares y se crea el Régimen de Préstamos a la Nupcialidad y premios a la Familias Numerosas*,

Butlletí Oficial de l'Estat, 7 de març de 1941, núm. 66.

ESPANYA, *Orden de 19 de marzo de 1941 por la que se dictan normas para la distribución de los premios a las familias numerosas*, Butlletí Oficial de l'Estat, 22 de març de 1941, núm. 81.

ESPANYA, *Orden de 11 de octubre de 1941 por la que se modifica a la de 7 de marzo último, relativa a los préstamos a la nupcialidad*, Butlletí Oficial de l'Estat, 18 d'octubre de 1941, núm. 291.

ESPANYA, *Ley de 12 de marzo de 1942 por la que se sanciona el delito y abandono de familia o incumplimiento de los deberes de asistencia familiar*, Butlletí Oficial de l'Estat, 27 de març de 1942, núm. 86.

ESPANYA, *Orden de 9 de marzo de 1940 disponiendo el Calendario de Fiestas Oficiales*, Butlletí Oficial de l'Estat, 13 de març de 1940, núm. 73.

ESPANYA, *Orden de 16 de octubre de 1941 por la que se establecen en todos los Centros de primera y segunda enseñanza las disciplinas de Educación Política, Física y Deportiva y las de iniciación a las Enseñanzas del Hogar, bajo la inspección y vigilancia del Frente de Juventudes*, Butlletí Oficial de l'Estat, 18 d'octubre de 1941, núm. 291.

ESPANYA, *Ley de 11 de mayo de 1942 por la que se modifican los artículos 416, 480 y 481 del Código Penal*, Butlletí Oficial de l'Estat, 11 de maig de 1942, núm. 150.

ESPANYA, *Decreto de 6 de noviembre de 1941 por el que se organiza el Patronato de Protección a la Mujer*, Butlletí Oficial de l'Estat, 20 de novembre de 1941, núm. 324.

ESPANYA, *Decreto de 6 de noviembre de 1941 sobre creación de Prisiones especiales para regeneración y reforma de mujeres extraviadas*, Butlletí Oficial de l'Estat, 20 de novembre de 1941, núm. 324.

ESPANYA, *Decreto de 24 de enero por el que se establece la personalidad del Patronato de Protección de la Mujer en relación con las prescripciones de la legislación vigente*, Butlletí Oficial de l'Estat, 7 de febrer de 1944, núm. 38.

ESPANYA, *Decreto-Ley de 3 de marzo de 1956 sobre abolición de centros de tolerancia y otras medidas relativas a la prostitución* Butlletí Oficial de l'Estat, 10 de març de 1956, núm 70.

FUERTES MUÑOZ, CARLOS (2017): *Viviendo en dictadura. La evolución de las actitudes sociales hacia el franquismo*, Albolote (Granada), Comares.

FABRE, JAUME (2007): *La presó també era a fora. Dones i nens víctimes de la postguerra*, Badalona, Art Llibres.

FERNÁNDEZ PÉREZ, ALEJANDRO (2017): *Reacciones como hombres: el ejército y la mujer en la construcción de la masculinidad fascista española*, en VI Encuentro Internacional Jóvenes Historiadores en Historia Contemporánea, disponible en

<https://historiazgz2017.files.wordpress.com/2017/05/m-4-fernandez-alejandro.pdf>, data de consulta 22-04-2018.

GAETANO PIRA, LUCA (2018): *Los Triángulos Rosas de España. 40 años desde el fin de la ley sobre Peligrosidad y Rehabilitación Social*, en *Kaos en la red*, disponible en <http://kaosenlared.net/los-triangulos-rosas-de-espana-40-anos-desde-la-fin-de-la-ley-sobre-peligrosidad-y-rehabilitacion-social/>, data de consulta, 18-06-2018.

GÁLVEZ BIESCA, SERGIO i FERNANDO HERNÁNDEZ HOLGADO (ed.) (2008): *Preses de Franco*, Barcelona, Fundació de Investigacions Marxistes i Associació Catalana d'Investigacions Marxistes.

GAVALDÀ TORRENTS, ANTONI (1994): *Quaranta anys sense llibertats. El Franquisme*, Barcelona, Graó.

GONZÁLEZ DURO, ENRIQUE (2003): *El miedo en la posguerra. Franco y la España derrotada: la política del exterminio*, Madrid, Oberon.

GONZÁLEZ DURO, ENRIQUE (2012): *Las rapadas. El franquismo contra la mujer*, Madrid, Siglo XXI.

GÓMEZ-FERRER MORANT, GUADALUPE (2011): *Historia de las mujeres en España: siglos XIX y XX*, Madrid, Arco Libros.

GUEREÑA, JEAN-LOUIS (2003): *La prostitución en la España contemporánea*, Madrid, Marcial Pons.

KOONZ, CLAUDIA (1987): *Mothers in the Fatherland. Women, the Family and Nazi Politics*, New York, St. Martin's Press.

JIMÉNEZ AGUILAR, FRANCISCO (2017): *El desfile de lo femenino: las mujeres de la Sección Femenina en el calendario y las celebraciones franquistas*, en VI Encuentro Internacional Jóvenes Historiadores en Historia Contemporánea, disponible en <https://historiazgz2017.files.wordpress.com/2017/05/m-4-jimenez-francisco.pdf>, data de consulta 23-01-2018.

JORGE, DAVID (2016): *Inseguridad colectiva. La Sociedad de Naciones, la Guerra de España y el fin de la paz mundial*, València, Tirant Humanidades.

MANRIQUE ARRIBAS, JUAN CARLOS (2008): *La mujer y la educación física durante el franquismo*, Valladolid, Universidad de Valladolid.

MARTINS RODRÍGUEZ, MARÍA VICTORIA (2012): *Sección Femenina: Modelos de mujer bajo el franquismo*, en OSBORNE, RAQUEL (ed.): *Mujeres bajo sospecha (Memoria y sexualidad 1930-1980)*, Madrid, Fundamentos, 275-292.

MORCILLO GÓMEZ, AURORA (2015): *En cuerpo y alma. Ser mujer en tiempos de Franco*,

Madrid, Siglo XXI:

NASH, MARY (ed.) (2014): *Feminidades y masculinidades. Arquetipos y prácticas de género*, Madrid, Alianza.

NIELFA CRISTOBAL, GLORIA (ed.) (2003): *Mujeres y hombres en la España franquista: Sociedad, economía, política, cultura*, Madrid, Instituto de Investigaciones Feministas, Universidad Complutense de Madrid.

NÚÑEZ, MIRTA (2003): *Mujeres caídas. Prostitutas legales y clandestinas en el franquismo*, Madrid, Oberon.

OSBORNE, RAQUEL (ed.) (2012): *Mujeres bajo sospecha (Memoria y sexualidad 1930-1980)*, Madrid, Fundamentos.

PASSMORE, KEVIN (2003): *Women, gender and fascism in Europe, 1919-45*, Manchester, Manchester University Press.

PAVLOVIC, TATJANA (2003): *Despotic Bodies and Transgressive Bodies. Spanish culture from Francisco Franco to Jesús Franco*, Albany, State University of New York Press.

PEINADO, MATILDE (2010): *Iglesia y Falange. Encuentros y desencuentros en el ámbito de la educación femenina*, en PRIETO BORREGO, LUCÍA (ed.): *Encuadramiento femenino, socialización y cultura en el Franquismo*, Málaga, Centro de Ediciones de la Diputación de Málaga, 151-165.

PEÑA DÍAZ, MANUEL (2009): *Las Españas que (no) pudieron ser. Herejías, exilios y otras conciencias (S. XVI-XX)*, Huelva, Universidad de Huelva.

PÉREZ MORENO, HELIODORO MANUEL (2010): *Paradojas de la Sección Femenina: Disonancias entre «Modelos de mujer» e instituciones formativo-asistenciales*, en PRIETO BORREGO, LUCÍA (ed.): *Encuadramiento femenino, socialización y cultura en el Franquismo*, Málaga, Centro de Ediciones de la Diputación de Málaga, 177-196.

PRIETO BORREGO, LUCÍA (ed.) (2010): *Encuadramiento femenino, socialización y cultura en el Franquismo*, Málaga, Centro de Ediciones de la Diputación de Málaga.

RICHARDS, MICHAEL (1999): *Un tiempo de silencio. La guerra civil y la cultura de la represión en la España de Franco, 1936-1945*, Barcelona, Crítica.

RICHMOND, KATHLEEN (2004): *Las mujeres en el fascismo español. La sección femenina de la falange, 1934-1959*, Madrid, Alianza.

RIOYO, JAVIER (2003): *La vida golfa. Historia de las casas de lenocinio, holganza y malvivir*, Madrid, Santillana Ediciones Generales.

ROURA, ASSUMPTA (1998): *Mujeres para después de una guerra. Informes sobre moralidad y prostitución en la posguerra española*, Barcelona, Flor del Viento.

ROURA, ASSUMPTA (2005): *Un inmenso prostíbulo. Mujer y moralidad durante el*

franquismo, Barcelona, Base.

SANZ GAVILLON, ANNE-CLAIRE (2017): *Discursos de género y violencia política sexuada en las dictaduras de Franco y Pinochet. Paralelos, transferencias e influencia en la formación del pensamiento y la memoria feminista sobre la violencia de género*, en VI Encuentro Internacional Jóvenes Historiadores en Historia Contemporánea, disponible en <https://historiazgz2017.files.wordpress.com/2017/05/m-4-sanz-anne-claire.pdf>, data de consulta 25-04-2018.

SOPENA MONSALVE, ANDRÉS (1996): *La Morena de la Copla*, Barcelona, Crítica.

TORRES, RAFAEL (2002): *El amor en tiempos de Franco*, Madrid, Oberon.

UGARTE PÉREZ, JAVIER (2011): *Las circunstancias obligaban. Homoerotismo, identidad y resistencia*, Barcelona, Madrid, Egales.

VINCENT, MARY (2003): *Spain. The Primo de Rivera dictatorship*, en PASSMORE, KEVIN (ed.), *Women, gender and fascism in Europe, 1919-45*, Manchester, Manchester University Press, 189-213.

WERRIE, PAUL (1966): *El amor a la española*, Barcelona, Sagitario.

Annex

1r document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 13-02-1939, *Ley de 9 de febrero de 1939, de Responsabilidades Políticas*

CAPITULO III

De las sanciones y de las reglas para su aplicación

Artículo 8.º—Las sanciones que se podrán imponer con arreglo a esta Ley a las personas incurso en responsabilidad política son las comprendidas en los grupos siguientes:

Grupo I.—(Restrictivas de la actividad).—Inhabilitación absoluta. Inhabilitación especial.

Grupo II.—(Limitativas de la libertad de residencia).—Extrañamiento. Relegación a nuestras Posesiones africanas. Confinamiento. Destierro.

Grupo III.—(Económicas).—Pérdida total de los bienes. Pago de cantidad fija. Pérdida de bienes determinados.

2n document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 13-02-1939, *Ley de 9 de febrero de 1939, de Responsabilidades Políticas*

Página 824

BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO

13 febrero 1939

JEFATURA DEL ESTADO

L E Y

DE 9 DE FEBRERO DE 1939 de Responsabilidades Políticas.

Próxima la total liberación de España, el Gobierno, consciente de los deberes que le incumben respecto a la reconstrucción espiritual y material de nuestra Patria, considera llegado el momento de dictar una Ley de Responsabilidades Políticas, que sirva para liquidar las culpas de este orden contraídas por quienes contribuyeron con actos u omisiones graves a forjar la subversión roja, a mantenerla viva durante más de dos años y a entorpecer el triunfo, providencial e históricamente ineludible, del Movimiento Nacional, que traduzca en efectividades prácticas las responsabilidades civiles de las personas culpables y que, por último, permita que los españoles que en haz apretado han salvado nuestro país y nuestra civilización y aquéllos otros que borren sus yerros pasados mediante el cumplimiento de sanciones justas y la firme voluntad de no volver a extraviarse, puedan convivir dentro de una España grande y rindan a su servicio todos sus esfuerzos y todos sus sacrificios.

3r document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 02-03-1940, *Ley de 1 de marzo de 1940, sobre represión de la masonería y del comunismo*

Artículo tercero.—Toda propaganda que exalte los principios o los pretendidos beneficios de la masonería o del comunismo o siembre ideas disolventes contra la Religión, la Patria y sus instituciones fundamentales y contra la armonía social, será castigada con la supresión de los periódicos o entidades que la patrocinasen e incautación de sus bienes, y con pena de reclusión mayor para el principal o principales culpables, y de reclusión menor para los cooperadores.

4t document

Ministeri de Justícia, data de creació 22-12-1942, *Orden de 14 de diciembre de 1942 por la que se recogen las diversas disposiciones dictadas en relación con la Redención de Penas por el Trabajo, con las modificaciones que se establecen*

Séptimo.—Fomentar la propaganda y asistencia religiosa de los reclusos, ayudando y favoreciendo en su labor a los capellanes.

Octavo.—Colaborar, moral y económicamente, con el Patronato de Protección a la Mujer, contribuyendo por reclusa liberada y día con la cantidad que se estime necesaria y permitan las posibilidades económicas del Patronato, hasta tanto que por aquél se considere que procede ya dejar de ejercer su tutela sobre dicha liberada.

5é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 14-02-1939, *Ley 10 de de febrero de 1939 fijando normas para la depuración de funcionarios públicos*

Con carácter enunciativo y no limitativo, podrán considerarse como causas suficientes para la imposición de sanciones, las siguientes:

- a) Todos los hechos que hubieren dado lugar a la imposición de penas por los Tribunales Militares o a la exigencia de responsabilidades políticas, con arreglo a la Ley de este nombre.
- b) La aceptación de ascensos que no fueren consecuencia del movimiento natural de las escalas y el desempeño de cargos y prestación de servicios ajenos a la categoría y funciones propias del Cuerpo a que se perteneciera.
- c) La pasividad evidente de quienes, pudiendo haber cooperado al triunfo del Movimiento Nacional no lo hubieren hecho, y
- d) Las acciones u omisiones que, sin estar comprendidas expresamente en los apartados anteriores, implicaren una significación antipatriótica y contraria al Movimiento Nacional.

6é document

Ministeri de Justícia, data de creació 04-05-1940, *DECRETO de 26 de abril de 1940 concediendo amplias facultades al Fiscal del Tribunal Supremo para proceder a instruir «Causa general» en la que se reúnan las pruebas de los hechos delictivos cometidos en todo el territorio nacional durante la dominación roja.*

MINISTERIO DE JUSTICIA

DECRETO de 26 de abril de 1940 concediendo amplias facultades al Fiscal del Tribunal Supremo para proceder a instruir «Causa general» en la que se reúnan las pruebas de los hechos delictivos cometidos en todo el territorio nacional durante la dominación roja.

A la Historia y al Gobierno del Estado interesa poseer una acabada y completa información de la criminalidad habida bajo el dominio marxista.

En algunas provincias de las que padecieron la tiranía roja, se instruyeron, a raíz de su liberación, procesos inquisitivos que conviene sean extendidos al resto del territorio sojuzgado.

Importa que dichas pesquisas, seguidas con la denominación de «Causa general», adquieran su ver-

dadera importancia, abarcando toda la extensión e intensidad que alcanzó la delincuencia, pero reduciendo a síntesis el conjunto de averiguaciones que por sus similitudes y coincidencias descubren un plan preconcebido, fruto de unas mismas inspiraciones al servicio de los más perversos ideales.

Preténdese recoger en la Causa, desde los actos preparatorios de la subversión, hasta la conducta final de los dirigentes vencidos, e investigar cuanto concierne al crimen, sus causas y efectos, procedimientos empleados en su ejecución, atribución de responsabilidades, identificación de las víctimas y concreción de los daños causados lo mismo en el orden material que en el moral, contra las personas o contra los bienes así como contra la Religión, la Cultura, el Arte y el Patrimonio nacionales.

La unidad de criterio en la dirección que permita orientar la busca de antecedentes, reunir y relacionar las pruebas dispersas y operar una cons-

7é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 24-11-1942, *Ley de 6 de noviembre de 1942 por la que se modifican los artículos 439, 442 y 443 del Código Penal, e introduciendo un nuevo artículo bajo el número 439 bis.*

LEY DE 6 DE NOVIEMBRE DE 1942 por la que se modifican los artículos 439, 442 y 443 del Código Penal, e introduciendo un nuevo artículo bajo el número 439 bis.

La agravación de la penalidad introducida por la presente Ley responde no sólo al especial interés que el nuevo Estado consagra a la defensa de la moralidad, base del orden social, sino también al sentido, ya exteriorizado en otras disposiciones promulgadas por el mismo, de amparo y protección a la mujer. Semejante espíritu tutelar no podía cohonestarse con las menguadas penalidades establecidas para estos delitos en el Código Penal de la República, que en algún caso, como en los del estupro y de los abusos deshonestos del artículo 439, llegaba a sancionarlos exclusivamente con levisima pena pecuniaria, equivalente muchas veces a la más escandalosa impunidad. En ese mismo criterio profundamente cristiano y humanitario se funda la disposición del nuevo artículo 439 bis, encaminada a salvaguardar la honra de la mujer, a la que su relación de dependencia o su situación de angustia ponen constantemente en gravísimo peligro.

8é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 30-05-1942, *Ley de 11 de mayo de 1942 por la que se establece en el Código Penal el delito de adulterio*

CAPITULO VI.

ADULTERIO.—*Artículo cuatrocientos cuarenta y seis bis a).*—La mujer adúltera será castigada con prisión menor.

En igual pena incurrirá el correo de la adúltera si supiere que ésta es casada.

Artículo cuatrocientos cuarenta y seis bis b).—No se impondrá pena por delito de adulterio sino en virtud de querrela del marido agraviado.

Este no podrá deducirla sino contra ambos culpables, si uno y otro vivieren, y nunca si hubiere consentido el adulterio o perdonado a cualquiera de ellos.

Artículo cuatrocientos cuarenta y seis bis c).—El marido podrá en cualquier tiempo remitir la pena impuesta a su consorte.

En este caso se tendrá también por remitida la pena al adúltero.

Artículo cuatrocientos cuarenta y seis bis d).—La adúltera en causa de divorcio por adulterio

9é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 10-03-1938, *Decreto: Queda aprobado el Fuero del Trabajo formulado por el Consejo Nacional de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S., sobre una ponencia del Gobierno, y que a continuación se publica. Dado en Burgos, a nueve de marzo de mil novecientos treinta y ocho. II Año Triunfal. Francisco Franco.*

II

1.—El Estado se compromete a ejercer una acción constante y eficaz en defensa del trabajador, su vida y su trabajo. Limitará convenientemente la duración de la jornada para que no sea excesiva, y otorgará al trabajo toda suerte de garantías de orden defensivo y humanitario. En especial prohibirá el trabajo nocturno de las mujeres y niños, regulará el trabajo a domicilio y libertará a la mujer

10é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 24-07-1961, *Ley 56/1961, de 22 de julio, sobre derechos políticos profesionales y de trabajo de la mujer.*

LEY 56/1961, de 22 de julio, sobre derechos políticos profesionales y de trabajo de la mujer.

El principio de no discriminación por razón de sexo ni estado en la titularidad y ejercicio por los españoles de los derechos políticos, profesionales y laborales está terminantemente reconocido por el Fuero de los Españoles; su artículo once declara que «todos los españoles podrán desempeñar cargos y funciones públicas según su mérito y capacidad», y el artículo veinticuatro establece «que todos los españoles tienen derecho al trabajo y el deber de ocuparse en alguna actividad socialmente útil». La presente Ley no tiene por objeto otra finalidad que la de desarrollar y dar aplicación efectiva a tales principios, suprimiendo restricciones y discriminaciones basadas en situaciones sociológicas que pertenecen al pasado y que no se compaginan ni con la formación y capacidad de la mujer española ni con su promoción evidente a puestos y tareas de trabajo y de responsabilidad.

Toda norma que se enfrenta con la regulación jurídica de las actividades sociales de la mujer ha de tener siempre a la vista estas dos circunstancias, que han influido o influyen en su articulación: el sexo, en primer lugar, y el estado en segundo término.

11é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 02-02-1941, *Ley de 24 de enero de 1941 para la protección de la natalidad contra el aborto y la propaganda anticoncepcionista*

JEFATURA DEL ESTADO

LEY DE 24 DE ENERO DE 1941 para la protección de la natalidad contra el aborto y la propaganda anticoncepcionista.

La política demográfica es una de las preocupaciones fundamentales de nuestro Estado. No se concibe una política demográfica eficaz sin abordar el problema de los miles y miles de vidas que se frustran antes de nacer, por maniobras criminales. Así lo dice la experiencia y el asesoramiento de los técnicos a través de Entidades científicas competentes. El estrago harto acusado en tiempos anteriores como consecuencia de un sentido materialista de la vida, adquirió caracteres de escándalo durante el régimen republicano, agudizándose aún más escandalosamente en aquellas zonas sometidas a la dominación del Frente Popular. El Gobierno, consciente de su responsabilidad, decide combatir el crimen social que el aborto provocado representa y que impide que nazcan muchos miles de españoles anualmente.

En consecuencia,

DISPONGO:

Artículo primero.—Es punible todo aborto que no sea espontáneo. Para los efectos de la presente Ley se considera aborto no sólo la expulsión prematura y voluntariamente provocada del producto de la concepción, sino también su destrucción en el vientre de la madre.

Artículo segundo.—El que causare el aborto a una mujer sin su consentimiento, será castigado con la pena de prisión mayor a reclusión menor en su grado mínimo.

Artículo tercero.—El que causare el aborto a una mujer con su consentimiento, será castigado con la pena de prisión menor en sus grados medio y máximo.

Si la mujer, por su edad o por otra causa, careciere de capacidad para consentir o si el consentimiento se obtuviere mediante violencia, intimidación, amenaza o engaño, se impondrá la pena señalada en el artículo anterior.

12é document

Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol, data de creació 11-03-1941, *ORDEN de 7 de marzo de 1941 por la que se dictan normas para la concesión de préstamos a la nupcialidad*

ORDEN de 7 de marzo de 1941 por la que se dictan normas para la concesión de préstamos a la nupcialidad.

Ilmo. Sr.: Para ordenar la concesión de los Préstamos de Nupcialidad establecidos por Decreto de 22 de febrero de 1941 y haciendo uso de la autorización concedida por el artículo 10 de la referida disposición,

Este Ministerio ha tenido a bien disponer:

Artículo 1.º Los Préstamos de Nupcialidad establecidos por Decreto de 22 de febrero de 1941 se concederán por la Comisión Permanente del Instituto Nacional de Previsión, a propuesta de la Caja Nacional de Subsidios Familiares y su entrega en el acto mismo de contraerse el matrimonio o al justificarse documentalmente su celebración.

Art. 2.º Podrán solicitar estos Préstamos los trabajadores varones asegurados en el Régimen Obligatorio de Subsidios Familiares que reúnan las condiciones siguientes:

a) Que sean solteros y tengan en la fecha de celebración del matrimonio menos de 30 años de edad.

b) Que contraigan matrimonio con mujer también soltera y menor de 25 años de edad; y

c) Que el importe total de sus ingresos por todos conceptos sean inferior a seis mil pesetas anuales.

Art. 3.º También podrán concederse Préstamos a las mujeres cuando concurren las siguientes circunstancias:

a) Que hayan trabajado durante nueve meses como mínimo en los dos años anteriores a la fecha de celebración del matrimonio.

b) Que ambos contrayentes sean solteros. La mujer menor de 25 años y el varón menor de 30 años.

c) Que los ingresos totales de los futuros cónyuges no excedan de seis mil pesetas anuales.

d) Que la solicitante se comprometa a renunciar a su ocupación laboral y a no tener otra igual o análoga en tanto su esposo no se encuentre en situación de parado forzoso o incapacitado para el trabajo.

Art. 4.º Solo podrá concederse un préstamo a cada matrimonio.

Art. 5.º La cuantía de los Préstamos de Nupcialidad será la siguiente:

Si el beneficiario es el varón, 2.500 pesetas.

Si la beneficiaria es mujer, 5.000 pesetas.

13é document

Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol, data de creació 07-03-1941, *DECRETO de 22 de febrero de 1941 por el que se mejora el Régimen de Subsidios Familiares y se crea el Régimen de Préstamos a la Nupcialidad y premios a la Familias Numerosas*

DECRETO de 22 de febrero de 1941 por el que se mejora el Régimen de Subsidios Familiares y se crea el Régimen de Préstamos a la Nupcialidad y premios a las Familias Numerosas.

Al establecerse el Régimen de Subsidio Familiar fueron fijadas las escalas de cuotas con un criterio de prudente limitación como exigía la novedad sin precedente del sistema.

El rápido y eficaz desarrollo de la Institución, la adecuada organización de la misma, y la economía obtenida en los gastos, permitieron suprimir las cuotas iniciales y establecer, sin nuevos devengos, los Subsidios de orfandad y viudedad.

Cumplidos los dos años previstos en la Ley, procede resolver en orden a la rectificación de las escalas y a la inversión de los excedentes.

Inspírase el presente Decreto en un deseo de protección económicamente eficaz de la familia, por lo que, una vez atendida la necesidad de asegurar el Régimen con reservas financieras, se incrementan los Subsidios de los beneficiarios, duplicando su importe, y se aplican las nuevas tarifas con efecto retroactivo, que permitirá un inmediato reparto extraordinario, de elevada cuantía.

Al mismo tiempo, se extienden los beneficios del Régimen con establecimiento de premios en efectivo y préstamos de nupcialidad, que faciliten la constitución de nuevas familias y protejan la natalidad.

14é document

Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol, data de creació 22-03-1941, *ORDEN de 19 de marzo de 1941 por la que se dictan normas para la distribución de los premios a las familias numerosas.*

MINISTERIO DE TRABAJO

ORDEN de 19 de marzo de 1941 por la que se dictan normas para la distribución de los premios a las familias numerosas.

Ilmo. Sr.: Para regular el procedimiento a que ha de ajustarse la distribución de los premios atribuidos a las familias numerosas, y haciendo uso de las facultades que el Decreto de su institución establece,

Este Ministerio ha tenido a bien disponer:

Artículo 1.º Los premios anuales que como recompensa a las familias numerosas y estímulo para el aumento de la natalidad, crea el Decreto de 22 de febrero próximo pasado, se otorgarán en la forma y condiciones que esta Orden determina.

Art. 2.º La naturaleza y cuantía de dichos premios, será la siguiente:

a) Uno Nacional, de 5.000 pesetas, para el matrimonio español que mayor número de hijos haya tenido.

b) Cincuenta premios de 1.000 pesetas que se otorgarán, uno en cada provincia, al matrimonio español, con domicilio en ella, que haya tenido mayor número de hijos.

15é document

Ministeri de Treball de l'Estat Espanyol, data de creació 18-10-1941, *ORDEN de 11 de octubre de 1941 por la que se modifica a la de 7 de marzo último, relativa a los préstamos a la nupcialidad*

MINISTERIO DE TRABAJO

*ORDEN de 11 de octubre de 1941
por la que se modifica la de 7 de
marzo último, relativa a los presta-
mos a la nupcialidad.*

Ilmo. Sr.: El encarecimiento del nivel de vida ocasionado en nuestra Patria por las condiciones actuales de anormalidad ha dado lugar a que, de hecho, resulte elevada la cifra de ingresos que se presupuestan como mínimos para poder hacer frente a la constitución de nuevos hogares.

Es directriz del nuevo Estado la protección familiar a los trabajadores, desarrollada en este aspecto con el Régimen de Préstamos nupciales establecidos por Decreto de 22 de febrero de 1941. Para la concesión de estos préstamos se hallan establecidas condiciones que afectan al total de los ingresos de los contrayentes; mas ha de considerarse que los exigidos como máximo son insuficientes para el sostenimiento del futuro hogar, y la realidad aconseja modificar, por tanto, el tope señalado para poder optar a la concesión de este importante beneficio.

Por otra parte, es necesario recoger en esta legislación social las preferencias que en otros órdenes de la laboral están justamente atribuidas a los ex combatientes nacionales, elevando en los respectivos concursos el tope máximo de la edad para estos ciudadanos, ya que no sería equitativo aplicar iguales normas a quienes por el cumplimiento de actos que merecen la mayor estimación de la Patria hubieran retardado la consolidación de una posición económica suficiente a cubrir las posibles necesidades de un nuevo hogar.

16é document

Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol, data de creació 27-03-1942, *Ley de 12 de marzo de 1942 por la que se sanciona el delito y abandono de familia o incumplimiento de los deberes de asistencia familiar.*

LEY DE 12 DE MARZO DE 1942 por la que se sanciona el delito y abandono de familia o incumplimiento de los deberes de asistencia familiar.

El especial interés que al nuevo Estado merece institución tan fundamental como la familia, base insustituible del orden social, no puede permanecer indiferente ante el hecho de su criminal abandono, que si lesiona los vínculos conyugales por la Religión elevados a la categoría de Sacramento, hiere igualmente aquellos otros deberes que la paternidad o la filiación reclaman en el orden mismo del derecho natural como la más sagrada de las obligaciones.

Una sociedad cristiana y un Estado católico no pueden permitir, sin grave quebranto de sus primordiales intereses, esa agresión escandalosa a sus principios básicos, en la que con la desaparición del legítimo hogar concurren muchas veces otras formas graves de la delincuencia dañosas al orden, a la justicia y a la misma economía de la Nación.

Por ello, la mayor parte de las legislaciones penales, singularmente las más recientemente promulgadas, sancionan con severas penas el incumplimiento de estos deberes de asistencia familiar rectificando saludablemente el criterio de indiferencia que rigió como lógica secuela de sus prejuicios en los regímenes liberales.

No era posible que España, restauradora decidida de los principios religiosos que inspiraron su legislación tradicional, siguiera formando apáticamente entre los Estados aún insensibles a males de tanta gravedad y a subsanarlo viene esta disposición que, inspirada en las características esenciales de nuestro régimen, sirve radicalmente a los postulados más imperiosos de la moral cristiana.

En su consecuencia, a propuesta del Ministro de Justicia, y previa deliberación del Consejo de Ministros,

Ministeri de la Governació de l'Estat Espanyol, data de creació 13-03-1940, *ORDEN de 9 de marzo de 1940 disponiendo el Calendario de Fiestas Oficiales.*

MINISTERIO DE LA GOBERNACION

ORDEN de 9 de marzo de 1940 disponiendo el Calendario de Fiestas Oficiales.

Por varios motivos, el espiritual primero, el administrativo y civil, el económico después, importa que el Poder público sujete a una ordenación adecuada las festividades de carácter oficial, determinando los días que puedan considerarse tales, así como el alcance y efectos de esta declaración.

Han de pesar en dicha ordenación los preceptos de la Iglesia Católica, que no pueden ser desconocidos por un Estado católico: las tradiciones nacionales y populares y las ceremonias que el Movimiento ha introducido en conmemora-

18é document

Ministeri d'Educació Nacional de l'Estat Espanyol, data de creació 18-10-1941, *ORDEN de 16 de octubre de 1941 por la que se establecen en todos los Centros de primera y segunda enseñanza las disciplinas de Educación Política, Física y Deportiva y las de iniciación a las Enseñanzas del Hogar, bajo la inspección y vigilancia del Frente de Juventudes.*

ORDEN de 16 de octubre de 1941 por la que se establecen en todos los Centros de primera y segunda enseñanza las disciplinas de Educación Política, Física y Deportiva y las de iniciación en las Enseñanzas del Hogar, bajo la inspección y vigilancia del Frente de Juventudes.

Imos. Sres.º La Ley de 6 de diciembre de 1940, en su artículo 10, determina que todos los alumnos de primera y segunda enseñanza, tanto oficial como privada, formarán parte del Frente de Juventudes, bajo el principio de la obligatoriedad de la formación política de la juventud, integrada en una gran unidad nacional desde la más temprana edad.

En sus artículos séptimo y octavo se especifican las funciones que al Frente de Juventudes están encomendadas, determinándose en primer lugar la Educación Política en el espíritu y doctrina de F. E. T. y de las J. O. N. S., la Educación Física y Deportiva y la Educación Premilitar, para la rama masculina, y las dos primeras, más la de iniciación en la del Hogar para la femenina.

19é document

Prefectura de l'Estat Espanyol, data de creació 11-05-1942, *Ley de 11 de mayo de 1942 por la que se modifican los artículos 416, 480 y 481 del Código Penal.*

LEY DE 11 DE MAYO DE 1942 por la que se modifican los artículos 416, 480 y 481 del Código Penal.

Publicada la Ley de veinticuatro de enero de mil novecientos cuarenta y uno para la protección de la natalidad contra el aborto, así como otras disposiciones sucesivas en defensa de la institución familiar, preocupación fundamental del presente Régimen, se hace preciso concertar sus sanciones con aquellas otras que, vigentes en el Código, para la persecución de delitos análogos, resultan desproporcionadas por su lenidad con las nuevamente promulgadas. Tal sucede con el infanticidio definido en el artículo cuatrocientos dieciséis, cuya pena, a pesar de su mayor gravedad, quedaría equiparada a la del aborto y más singularmente con el abandono del niño, especificado en los artículos cuatrocientos ochenta y cuatrocientos ochenta y uno, en que pasaron desapercibidas al criterio del legislador modalidades de un profundo relieve jurídico, que es preciso recoger a los fines de una justicia eficaz y más exacta.

En atención a las precedentes consideraciones y previa deliberación del Consejo de Ministros,

20é document

Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol, data de creació 20-11-1941, *Decreto de 6 de noviembre de 1941 por el que se organiza el Patronato de Protección a la Mujer.*

MINISTERIO DE JUSTICIA

DECRETO de 6 de noviembre de 1941 por el que se organiza el Patronato de Protección a la Mujer.

El Real Decreto de once de julio de mil novecientos dos creó en el Ministerio de Justicia el Patronato Real para la Represión de la Trata de Blancas, reformado luego por los Reales Decretos de treinta de mayo de mil novecientos cuatro y quince de abril de mil novecientos nueve, y disuelto, al advenimiento de la República, por Decreto de primero de junio de mil novecientos treinta y uno.

Reorganizado el once de septiembre de aquel año, con el nombre de «Patronato de Protección a la Mujer», subsistió hasta el Decreto de veinticinco de junio de mil novecientos treinta y cinco, que lo disolvió, encomendando sus facultades al Consejo Superior de Protección de Menores.

Reorganizado este Consejo Superior por el primer Gobierno Nacional del Nuevo Estado, se dedicó a la realización de las funciones que le encomendara la última citada disposición, teniendo que enfrentarse con toda clase de ruinas morales y materiales, producidas por el laicismo republicano, primero, y el desenfreno y la destrucción marxista, después.

A remediar tan grandes males ha dedicado el Consejo Superior de Protección de Menores su actividad y los medios económicos necesarios para cancelar tan triste herencia.

Cumplido este programa, precisa la reorganización, dentro del Ministerio de Justicia, según dispone su Decreto orgánico de doce de marzo de mil novecientos treinta y ocho, del antiguo Patronato integrado por personas de gran prestigio moral, autoridad y celo, que les permita realizar, con el mayor acierto posible, tan cristiana y meritoria labor.

En su virtud, a propuesta del Ministro de Justicia y previa deliberación del Consejo de Ministros,

21é document

Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol, data de creació 20-11-1941, *DECRETO de 6 de noviembre de 1941 sobre creación de Prisiones especiales para regeneración y reforma de mujeres extraviadas.*

DECRETO de 6 de noviembre de 1941 sobre creación de Prisiones especiales para regeneración y reforma de mujeres extraviadas.

Es de ninguna eficacia el sistema de quincena en los calabozos de detención gubernativa para reprimir a fondo faltas relacionadas con la prostitución y castigar los múltiples abusos que en relación con estos problemas se cometen a diario en nuestras principales capitales. Por otra parte, es más obligado que en ningún otro caso, cuando se trata de esta clase de reclusas, seguir un elemental sistema de clasificación que separe a las mujeres que se dedican a esta vida y de ella hacen proselitismo, de aquellas otras que por diferentes causas ajenas a su honor femenino cumplen condena.

Ha venido a agudizar el problema la inmoralidad que se padece en los momentos actuales como consecuencia de la época de descristianización que imperó en España en los últimos años hasta el advenimiento del Glorioso Movimiento Nacional, lo cual aconseja la creación de Instituciones mixtas.

22é document

Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol, data de creació 07-02-1944, *DECRETO de 24 de enero por el que se establece la personalidad del Patronato de Protección de la Mujer en relación con las prescripciones de la legislación vigente.*

DISPONGO:

Artículo único.—El Patronato de Protección a la Mujer, cuando las que fueren menores de veintitrés años y mayores de dieciséis corran grave riesgo de prostituirse, tendrá plena personalidad para instar ante el Juez competente dentro de los términos señalados en el párrafo cuarto del artículo cuatrocientos cuarenta y seis del Código Penal, sin perjuicio de las facultades que por el propio precepto le están atribuidas al Ministerio Fiscal, entendiéndose que le corresponderán las funciones de protección moral atribuidas a persona colectiva previstas en el citado artículo para los casos de suspensión de la potestad paterna, materna o tutelar.

23é document

Ministeri de Justícia de l'Estat Espanyol, data de creació 20-11-1941, *DECRETO de 6 de noviembre de 1941 por el que se organiza el Patronato de Protección a la Mujer.*

DISPONGO:

Artículo primero.—Se organiza el Patronato de Protección a la Mujer, dentro del Ministerio de Justicia.

Artículo segundo.—El Patronato se compondrá de una Presidencia de Honor y otra efectiva, una Vicepresidencia, un Secretario general, un Tesorero y un Consiliario designado por la Jerarquía Eclesiástica, como elementos directivos, más diez Vocales de libre designación ministerial.

Además serán Vocales natos: el Obispo de Madrid-Alcalá, una representante de la Delegación Nacional de la Sección Femenina de Falange Española Tradicionalista y de las J. O. N. S., la Presidenta de la Rama de Mujeres de Acción Católica, el Capitán General de la Primera Región o su representante, los Subsecretarios de **la Gobernación y de Justicia. los Directores generales de Seguridad, Sanidad y Prisiones, el Vicepresidente del Consejo Superior de Protección de Menores, el Fiscal del Tribunal Supremo de Justicia, el Presidente de la Federación de las Hermandades de San Cosme y San Damián y**

Prefectura de l'Estat Espanyol data de creació 10-03-1956, *Decreto-Ley de 3 de marzo de 1956 sobre abolición de centros de tolerancia y otras medidas relativas a la prostitución.*

JEFATURA DEL ESTADO

DECRETO-LEY DE 3 DE MARZO DE 1956 sobre abolición de centros de tolerancia y otras medidas relativas a la prostitución.

La incontestable ilicitud de la prostitución ante la teología moral y ante el mismo derecho natural ha de tener reflejo obligado en el ordenamiento positivo de una nación cristiana para la debida protección de la moral social y del respeto debido a la dignidad de la mujer. Se hace, pues, preciso reiterar la vigencia de aquel principio y establecer sus corolarios normativos, no sin antecedentes ya en el Derecho español. Es propósito del Gobierno abordar la totalidad del problema, de consecuencias morales y sociales tan perniciosas, en su doble aspecto de explotación y de ejercicio del ilícito tráfico. Sin embargo, la necesidad de adecuarse a la sucesión de las medidas que el proceso de esta redención de la mujer implica, hasta lograr este objetivo último, obliga en esta inicial etapa a puntualizar la corrección del daño, refiriéndola principalmente al primero de dichos aspectos, optando decididamente por la abolición de los llamados centros de tolerancia, en aras del más inmediato tratamiento y represión de la explotación inmoral de la mujer.

Consecuencia de esa misma inmediación es la de combinar la subsistencia de la responsabilidad criminal, tal como se configura en el Código Penal, y mediante la inclusión en él de la modalidad abolicionista, con la gubernativa, de actuación más inmediata y, en este caso, preparatoria de aquélla.

A los fines del presente Decreto-ley, es también de relevante importancia la intensificación de la acción y el incremento de los medios tendentes a la regeneración, reeducación y readaptación a la Sociedad de las mujeres explotadas, y la preservación de las que puedan hallarse en peligro, así como la actuación de índole sanitaria.

En su virtud, previa deliberación del Consejo de Ministros, y en uso de la facultad conferida por el artículo trece de la Ley constitutiva de las Cortes,